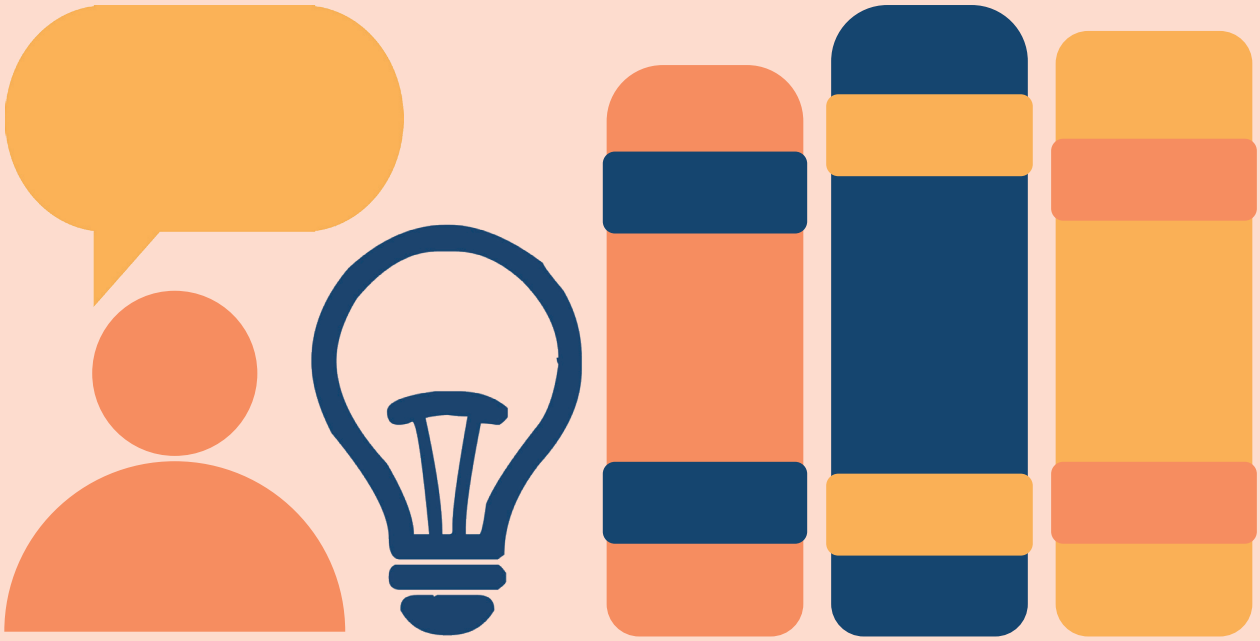
Pedagoger i Sörmland och Västmanland

Rapportförfattare:
Styrbjörn Holmberg,
samhällsanalytiker Region Sörmland

Region Västmanland

Region Sörmland

Innehållsförteckning

Inledning ... 3

Om rapporten ... 3

Avsnitt 1. Utbildade pedagoger ... 5

1.1. Det examineras inte tillräckligt med pedagoger ... 5

1.2. Matchning, lärarflykt och volymutveckling ... 6

1.3. Summering avsnitt 1 ... 13

Avsnitt 2. Yrkesverksamma pedagoger ... 14

2.1. Övergripande om de yrkesverksamma pedagogerna 2017 ... 14

2.2. Metodavsnitt - Att mäta förutsättningar/potential ... 19

2.3. Yrkesverksamma Grundskollärare ... 23

2.4. Yrkesverksamma Gymnasielärare ... 32

2.5. Yrkesverksamma Förskollärare ... 39

2.6. Yrkesverksamma Yrkeslärare ... 45

2.7. Yrkesverksamma Speciallärare/-pedagoger ... 49

Sammanfattande reflektioner ... 51

Inledning

Om rapporten

Rapporten spänner över ett stort antal utbildningar och yrken som är centrala för pedagogiska verksamheter. De stora lärargrupper som verkar i för-, grund- och gymnasieskolan har en central roll i rapporten utifrån volymerna de samlar men även andra pedagog-yrken figurerar. Det underliggande temat är bristen på utbildad arbetskraft och, med det temat i åtanke, vilken mottaglighet för utbildningsinsatser som finns bland individer som redan arbetar i pedagogiska yrken i Västmanland eller Sörmland men saknar behörighet. Ett ytterligare syfte med rapporten är att med breda penseldrag beskriva kompetensförsörjningslandskapet genom att ge en bild av grupperna utbildade respektive yrkesverksamma pedagoger i länen.

Eftersom det rör sig om olika yrken och utbildningar med varierande förutsättningar och volymer i länen är det inte möjligt att redogöra för samtliga grupper på ett enhetligt sätt, eller att i samtliga fall bryta ned redogörelserna på kommunal nivå. Rapportens avslutande del, som försöker ge en bild av hur många som kan nås av utbildningsinsatser, kan av samma anledning upplevas aningen plottrig.

En viktig distinktion och läsanvisning är skillnaden mellan utbildnings- respektive yrkesgrupp. Yrken klassificeras enligt Svensk Standard för Yrkesklassificering (SSYK2012) och anges av respektive arbetsgivare. Utbildningar å andra sidan klassas enligt Svensk Utbildningsnomenklatur (SUN2000) och anges av utbildningsanordnare. Rapporten är indelad i två grova avsnitt som beskriver grupper med utbildade respektive yrkesverksamma pedagoger.

Yrkesgrupper som figurerar i rapporten

Nedanstående uppgifter är hämtade från dokumentation om SSYK2012 (Svensk standard för yrkesklassificering).[1] Därtill har uppgifter gällande legitimationskrav hämtats från Skolverket, för de yrken där det är relevant.

Grundskollärare undervisar i grundskolan. Planerar, genomför och utvärderar undervisningen i grundskola i enlighet med läro- och kursplaner. Utför bedömning och betygsättning. För tillsvidareanställning fodras legitimation som utfärdas av Skolverket.

Förskollärare undervisar och organiserar aktiviteter i förskola eller i förskoleklass. Planerar och genomför undervisning i enlighet med läroplan. För tillsvidareanställning fodras legitimation som utfärdas av Skolverket.

Gymnasielärare undervisar på gymnasial nivå i teoretiska och praktisk-estetiska ämnen. Planerar, genomför och utvärderar undervisningen i enlighet med läro- och ämnesplaner. Utför bedömning och betygsättning. För tillsvidareanställning fodras legitimation som utfärdas av Skolverket.

Speciallärare/-pedagoger undervisar elever med behov av särskilt stöd i förskola och förskoleklass samt grund- och gymnasieskola. Anpassar undervisningen efter elevernas förutsättningar och använder speciella hjälpmedel och arbetsmetoder. Ger specialpedagogiskt stöd till lärare och utvecklar undervisningsmetodik. Utvärderar och inspekterar tillämpningen av skollag, läroplaner och förordningar. För tillsvidareanställning fodras legitimation som utfärdas av Skolverket.

[1] https://www.scb.se/contentassets/9f203b733c2942ec971fb098a7800417/ssyk-2018.pdf

Fritidspedagoger planerar och organiserar fritidsaktiviteter för skolelever 6–12 år i fritidshem eller öppen fritidsverksamhet. Medverkar i pedagogisk verksamhet i skolklasser. Det finns ingen specifik legitimation för fritidspedagoger men går att ansöka om hos skolverket om individen har en examen på högskolenivå som är avsedd för undervisning eller arbete i fritidshem.

Yrkeslärare undervisar på gymnasial och eftergymnasial nivå i yrkesämnen. Planerar, genomför och utvärderar undervisningen i enlighet med läro- och ämnesplaner. Utför bedömning och betygsättning. Tillsvidareanställning är möjlig för olegitimerade under förutsättning att det inte finns andra sökande som har legitimation, att man har tillräcklig kompetens och att man anses lämplig att undervisa.

Övriga pedagoger avser individer där uppgifterna som lämnats till yrkesregistret från arbetsgivaren inte varit precisa nog för att individerna ska kunna kopplas till en mer specifik yrkesroll. Omkring 27 procent av individerna i det beställda materialet som klassats som *Övriga pedagoger* har en legitimation utfärdad av Skolverket. Hur stor andel av pedagogerna som hamnar i *övrig*-kategorin varierar kraftigt mellan kommuner. Till exempel fanns 216 individer inom kommunalt regisserade verksamheter i Eskilstuna medan motsvarande antal för Västerås endast var 79 individer 2017. Eftersom det är oklart exakt vilket yrke dessa individer har så förekommer gruppen endast i ett fåtal redogörelser.

Utbildningsgrupper som figurerar i rapporten

Det finns väsentliga skillnader mellan hur uppgifter om individens yrke respektive utbildning samlas in. Individens yrke anges av arbetsgivaren, samlas in av SKR i november varje år och klassas enligt nomenklaturen AID (Arbetsidentifikation)[2]. Eftersom AID skiljer sig från den svenska standardnomenklaturen (SSYK) översätter SCB AID till SSYK när uppgifterna förs in i yrkesregistret. Utbildningskoder baseras å sin sida på uppgifter som de examinerande utbildningsanordnarna anger och översätts när utbildningsnomenklaturen (SUN) uppdateras. Generellt är därför uppgifter om individernas utbildning är mer tillförlitliga och jämförbara mellan geografier.

De aggregerade utbildningsgrupper som figurerar i den här rapporten är samma som används av SCB:s i *Trender och prognoser*[3], vars namn är tämligen självförklarande.

- **15B Förskollärarutbildning**
- **15F Fritidspedagogutbildning**
- **15G Lärarutbildning för grundskolans tidigare år**
- **15HP Lärarutbildning grundskolans senare år och gymnasiet, allmänna + praktiskt-estet.**
- **15S Speciallärar- och specialpedagogutbildning**
- **15V Yrkeslärarutbildning**

I enstaka redogörelser förekommer även utbildningsgruppen *14P minst 30 hp inom pedagogik och lärarutbildning, ej examen* som samlar individer som primärt läst pedagogik på högskolenivå men saknar en examen eller tillräckligt med poäng för att entydigt kopplas till någon annan av de ovanstående grupperna.

[2] https://skr.se/arbetsgivarekollektivavtal/lonebildning/arbetsidentifikationaid.157.html
[3] I *Trender och Prognoser 2017* Bilaga 2 finns nycklar mellan SUN2000 och de utbildningsgrupp-aggregat som används i rapporten.

Avsnitt 1. Utbildade pedagoger

1.1. Det examineras inte tillräckligt med pedagoger

Enligt Skolverket beräknas omkring 144 000 lärare och förskollärare att examineras nationellt under perioden 2018 till 2033.[4] Samtidigt beräknas behovet av examinerade lärare och förskollärare under samma period uppgå till 188 500 individer. Om prognosen stämmer förväntas alltså den sammantagna bristen inom dessa utbildningsgrupper att öka med omkring 45 000 individer fram till 2033.

Att examinationstakten inte beräknas hålla jämna steg med den behovsbild som tornar upp sig på horisonten har flera förklaringar. Avhoppen på lärarutbildningarna är fortsatt stora. Bland studenter som påbörjade en lärarutbildning[5] hösten 2016 valde omkring 24 procent att avbryta sina studier innan examen.[6] Det är förvisso något lägre än föregående femårsperiod, då avhoppen var omkring 28 procent, men betydligt högre än andra jämförbara högskoleutbildningar.[7] Även söktrycket är en bidragande orsak. Vårterminen 2020 gick det omkring 1,3 sökande per plats på program som leder till lärarexamen. Motsvarande siffra för sjuksköterskeutbildningen, ett annat bristyrke, var 1,9 sökande. Även vad gäller söktryck går det att skönja en positiv trend. Från höstterminen 2017 har söktrycket successivt ökat från 1 sökande per plats till dagens 1,3.[8]

Även i Västmanland och Sörmland märks underskottet

Även om det går att skönja ljusglimtar i såväl avhopps- som söktrycksstatistiken så är den sammanvägda bilden att examinationstakten varken har varit, är eller kommer att vara tillräcklig för att möta verksamheternas behov av utbildad personal. Det kommer att behövas insatser som kompletterar examinationstakten för att avhjälpa situationen. Andelen pedagoger i Västmanlands och Sörmlands kommuner som saknar behörighet bekräftar att examinationstakten inte varit tillräcklig heller i de två aktuella länen.

Bland de yrkesverksamma som saknar behörighet hittar vi givetvis såväl individer som helt saknar utbildning på den nivå som respektive yrke kräver som individer med ofullständiga utbildningar samt utbildningar där nivån är tillräcklig men inriktningen inte överensstämmer med yrkets norm. Dessutom har individerna studerat vid olika tidpunkter, vilket innebär att utbildningarnas innehåll kan skilja sig åt från nuvarande programinnehåll vid lärosäten. Allt detta sammantaget innebär att gruppen inte med enkelhet låter sig sorteras i hanterliga undergrupperingar utifrån hur långt ”ifrån” en färdig och relevant pedagogisk utbildning individerna står.

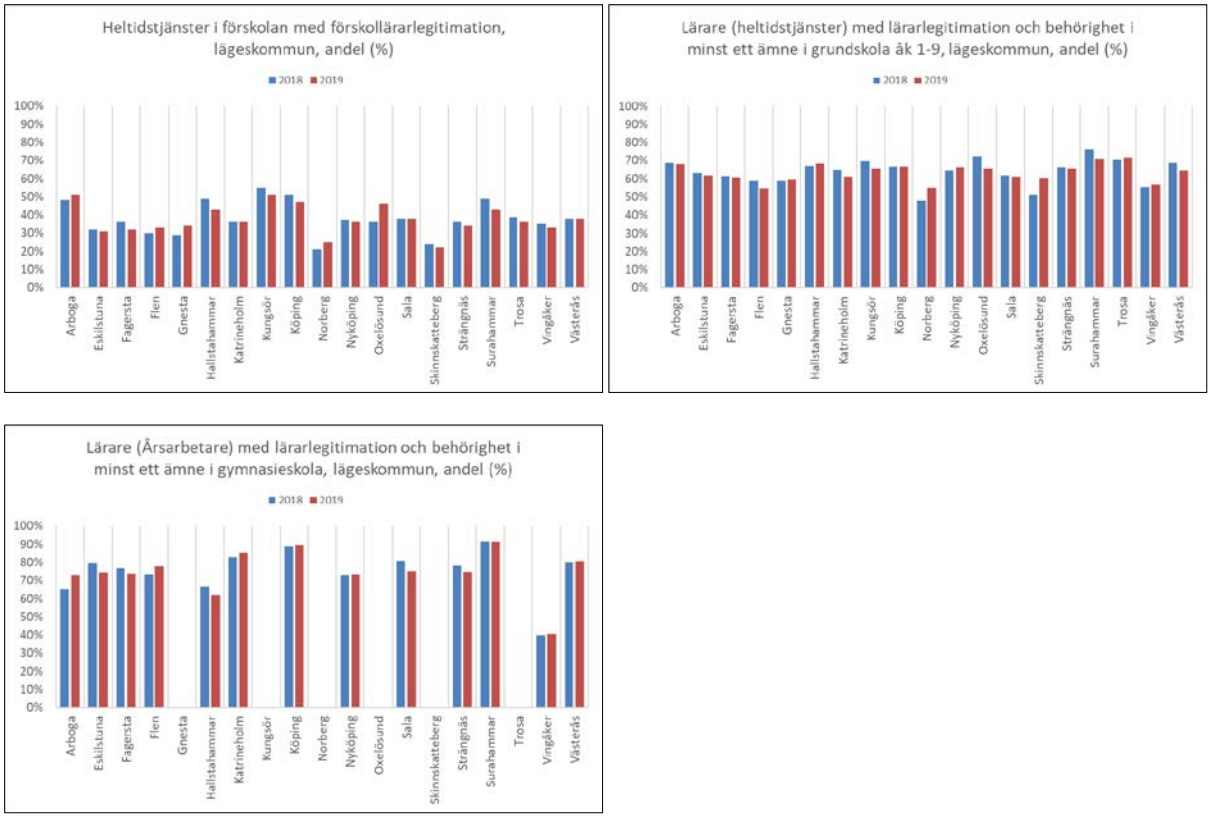
[4] Lärarprognos 2019, Skolverket, url: https://www.skolverket.se/getFile?file=5394

[5] Grund-, gymnasie-, yrkes-, förskollärare.

[6] UKÄ, *Viss minskning av tidiga avhopp från nya lärarutbildningen sedan 2011,* url: https://www.uka.se/om-oss/aktuellt/nyheter/2019-09-06-viss-minskning-av-tidiga-avhopp-fran-nya-lararutbildningen-sedan-2011.html

[7] *Tidiga avhopp från högskolan,* UKÄ, rapport 2017:17

[8] Öppen data, söktryck till yrkesexamensprogram, UKÄ, url: https://www.uka.se/statistik--analys/statistikdatabas-hogskolan-i-siffror/

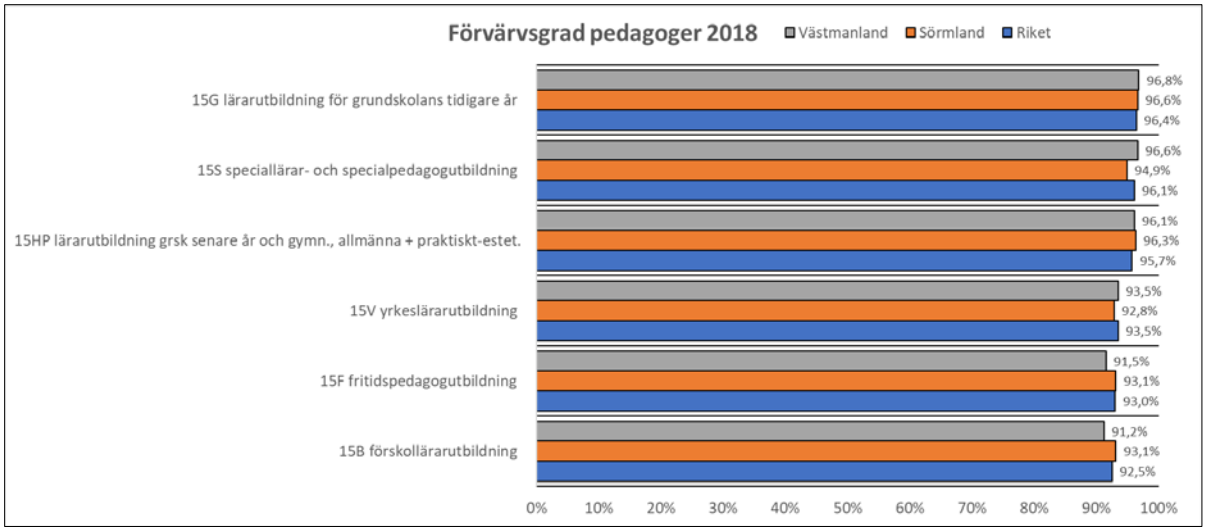

Figur 1. Andel behöriga lärare. Källa: Kolada

1.2. Matchning, lärarflykt och volymutveckling

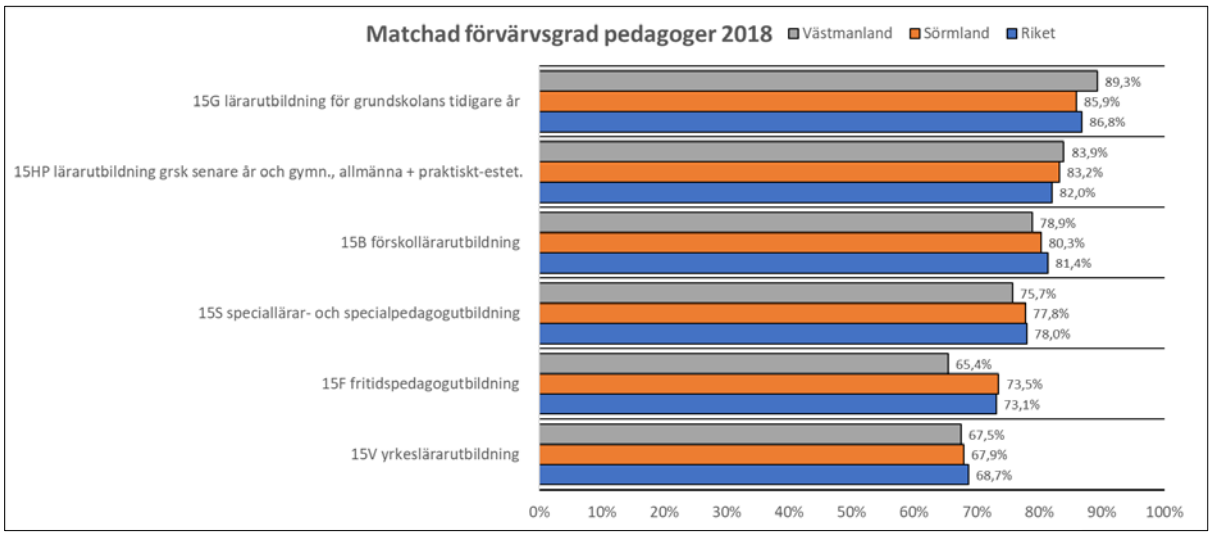
Hur många pedagoger som examineras behöver ställas i relation till hur många som går i pension, flyttar in till eller ut ur länen, hur många som väljer att utbilda sig till något annat och, framför allt, hur många som också väljer att arbeta som pedagoger.

För det första kan konstateras att utbildade pedagoger i väldigt hög utsträckning är förvärvsarbetande, i länen såväl som i riket. Att över 90 procent av de utbildade pedagogerna i samtliga grupper är förvärvsarbetande innebär att det inte finns någon betydande arbetskraftsreserv att tillgå.

Figur 2. Förvärvsgrad, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

Begreppet *matchad förvärvsgrad*[9] beskriver hur stor andel av utbildningsgruppen som arbetar i ett yrke där individens utbildning anses ha rätt nivå och inriktning. Det vill säga utbildningen är varken högre eller lägre än normen i yrket och inriktningen (pedagogik) är helt överensstämmande med normen i yrket. Utbildade pedagoger har över lag en väldigt hög matchad förvärvsgrad. De två stora lärargrupperna har en matchad förvärvsgrad på mellan 80 och 90 procent, att jämföra med samtliga längre eftergymnasialt utbildade (tre år eller längre) där den matchade förvärvsgraden ligger strax under 70 procent för riket såväl som för Sörmland och Västmanland. Att utbildade yrkeslärare sticker ut i jämförelsen kan förklaras av att gruppen har tillgång och koppling till andra delar av arbetsmarknaden kopplade till deras specifika ämnesinriktningar.

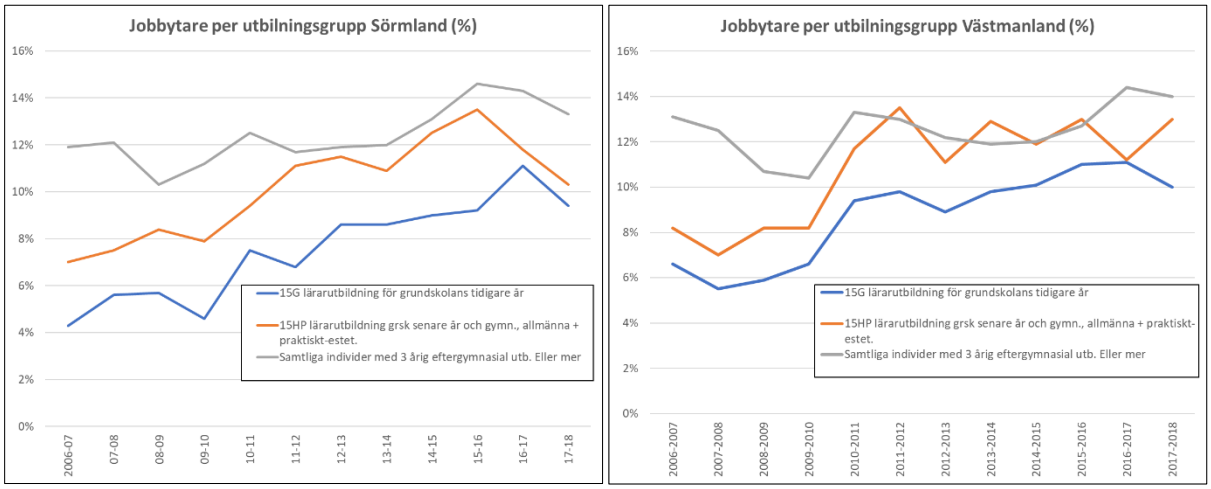
Figur 3. Matchad förvärvsgrad, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

[9] För mer om begreppet och statistiken: Regionala Matchningsindikatorer (RMI), https://tillvaxtverket.se/statistik/kompetensforsorjning/regionala-matchningsindikatorer.html

Flyr lärarna yrket?

Lärarflykten är så pass omskriven att den närmast blivit en vedertagen sanning. Debattens utveckling är i sig själv anledning nog att ta frågan på allvar men den bör samtidigt nyanseras med den faktiska utvecklingen vi kan utläsa i tillgänglig statistik. Vi har redan konstaterat att pedagoger har en hög matchad förvärvsgrad jämfört med andra utbildningsgrupper men hur har det sett ut över tid?

Till att börja med kan vi konstatera att andelen jobb-bytare inom de stora lärargrupperna i Västmanland och Sörmland har ökat. Andelen jobb-bytare bland samtliga individer med längre eftergymnasiala utbildningar i länen har endast ökat med någon eller några enstaka procentenheter, motsvarande ökningar inom de stora lärargrupperna är omkring 10 - 20 procent. Under samma period har andelen i de två stora lärargrupperna dubblerats över perioden 2006–2018. Lärare byter fortfarande jobb i mindre utsträckning än andra grupper med längre eftergymnasiala utbildningar men skillnaderna idag är betydligt mindre än tidigare.

Sörmland	**2006-07**	**07-08**	**08-09**	**09-10**	**10-11**	**11-12**	**12-13**	**13-14**	**14-15**	**15-16**	**16-17**	**17-18**
15G lärarutbildning för grundskolans tidigare år	4,3	5,6	5,7	4,6	7,5	6,8	8,6	8,6	9	9,2	11,1	9,4
15HP lärarutbildning grsk senare år och gymn., allmänna + praktiskt-estet.	7	7,5	8,4	7,9	9,4	11,1	11,5	10,9	12,5	13,5	11,8	10,3
Samtliga individer med 3 årig eftergymnasial utb. Eller mer	11,9	12,1	10,3	11,2	12,5	11,7	11,9	12	13,1	14,6	14,3	13,3
Västmanland												
15G lärarutbildning för grundskolans tidigare år	6,6	5,5	5,9	6,6	9,4	9,8	8,9	9,8	10,1	11	11,1	10
15HP lärarutbildning grsk senare år och gymn., allmänna + praktiskt-estet.	8,2	7	8,2	8,2	11,7	13,5	11,1	12,9	11,9	13	11,2	13
Samtliga individer med 3 årig eftergymnasial utb. Eller mer	13,1	12,5	10,7	10,4	13,3	13	12,2	11,9	12	12,7	14,4	14

Figur 4. Jobbytare, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

Men att byta jobb betyder inte nödvändigtvis att byta yrke. Om tillräckligt många individer med lärarutbildningar plötsligt skulle befinna sig i ett yrke där deras utbildningsinriktning och/eller utbildningsnivå skilde sig från normen i läraryrket (pedagogik) så skulle det få effekt på den matchade förvärvsgraden. Det vill säga andelen av individerna i utbildningsgruppen vars yrke anses helt matcha utbildningens inriktning och nivå skulle bli lägre. Över den period för vilken vi har uppgifter om matchningen mellan individers yrke och utbildning (2015 - 2018) går det inte att utläsa någon sådan tendens. Om något så har matchningsgraden ökat över perioden.

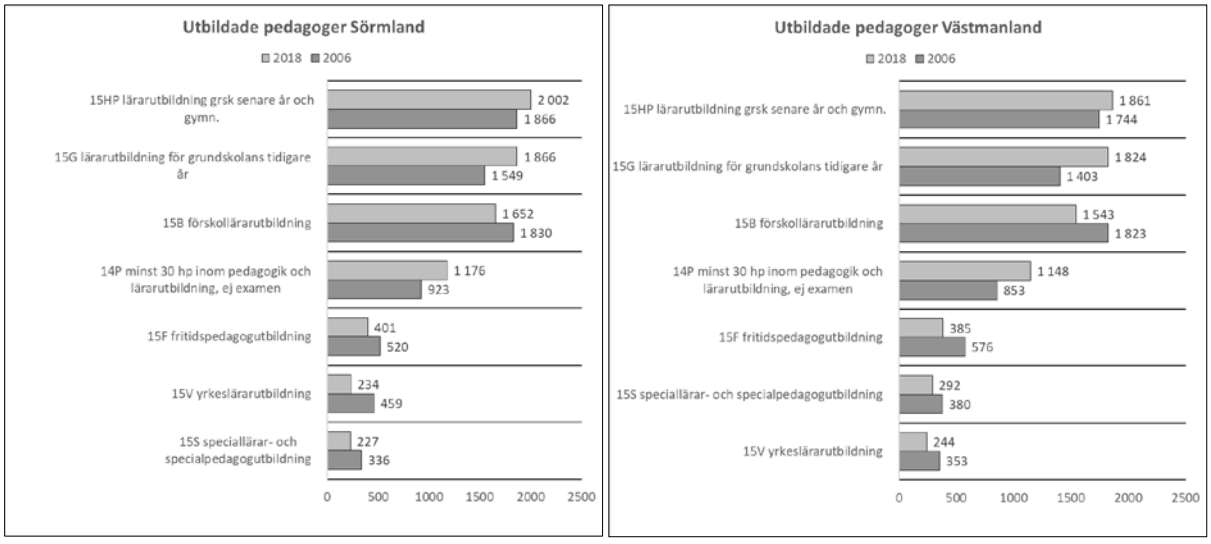
	Utbildningsgrupp	2015	2016	2017	2018
Sörmland	15G lärarutbildning för grundskolans tidigare år	85,5	87,3	86,8	85,9
	15HP lärarutbildning grsk senare år och gymn., allmänna + praktiskt-estet.	83,4	84,3	84,1	83,2
Västmanland	15G lärarutbildning för grundskolans tidigare år	88,5	89,5	89,2	89,3
	15HP lärarutbildning grsk senare år och gymn., allmänna + praktiskt-estet.	84,1	84,7	84,5	83,9

Figur 5. Matchad förvärvsgrad, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

De stora lärargrupperna har också en väldigt hög matchningsgrad jämfört med andra längre eftergymnasiala utbildningar. I Sörmland hade gruppen (eftergymnasial utbildning tre år eller längre) en matchningsgrad på 68,2 och motsvarande siffra för Västmanland var samma år 69. Det finns alltså inget som tyder på att individer i de två stora lärargrupperna i Västmanland och Sörmland byter yrke. Däremot har andelen med lärarutbildningar som byter jobb ökat markant de senaste åren. Det finns anledning att fråga sig huruvida en kraftigt ökad omsättning på arbetsmarknaden orsakar ett felaktigt antagande om att individer väljer andra yrken. Det tycks mer riktigt att tala om en flykt från arbetsgivare och arbetsplatser än från yrket som sådant.

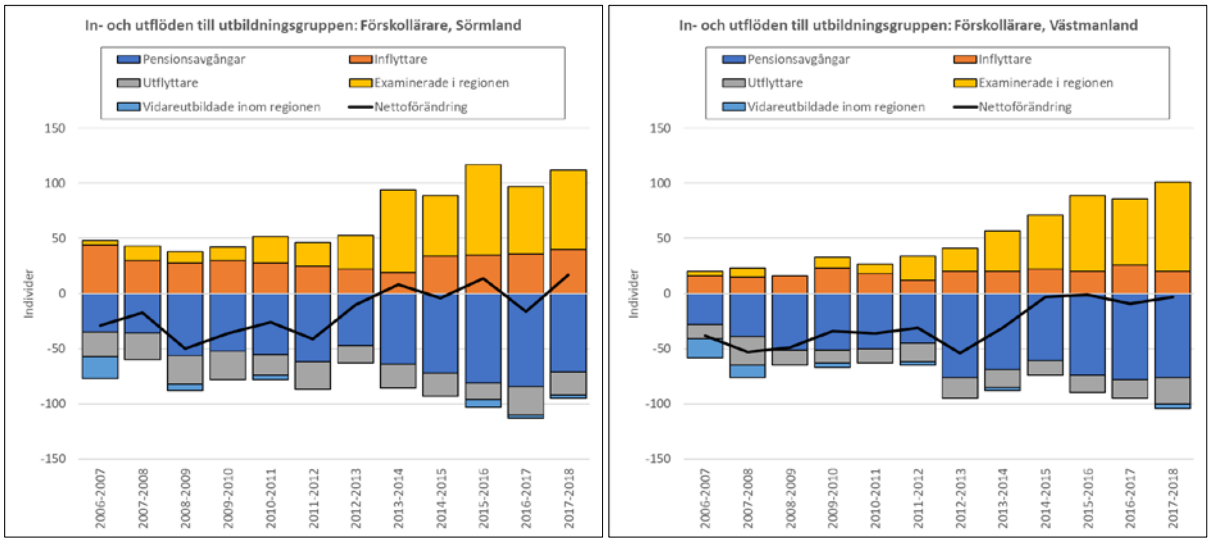
Utbildningsgruppernas utveckling över tid

Hur många utbildade pedagoger bor i länen? Att titta på antalet individer i arbetsför ålder i respektive utbildningsgrupp ger en bild av hur kompetensförsörjningslogiken ser ut. Pensionsavgångar, in- och utflyttare samt lokal examination har på olika vis påverkat tillgången på pedagoger. Nedan följer en kort redogörelse för hur respektive utbildningsgrupp utvecklats under perioden 2006–2018. Att avhoppen från högskolan varit stora förklarar också varför gruppen som saknar examen (14P) vuxit i båda länen.

Figur 6. Volymförändringar per utbildningsgrupp, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

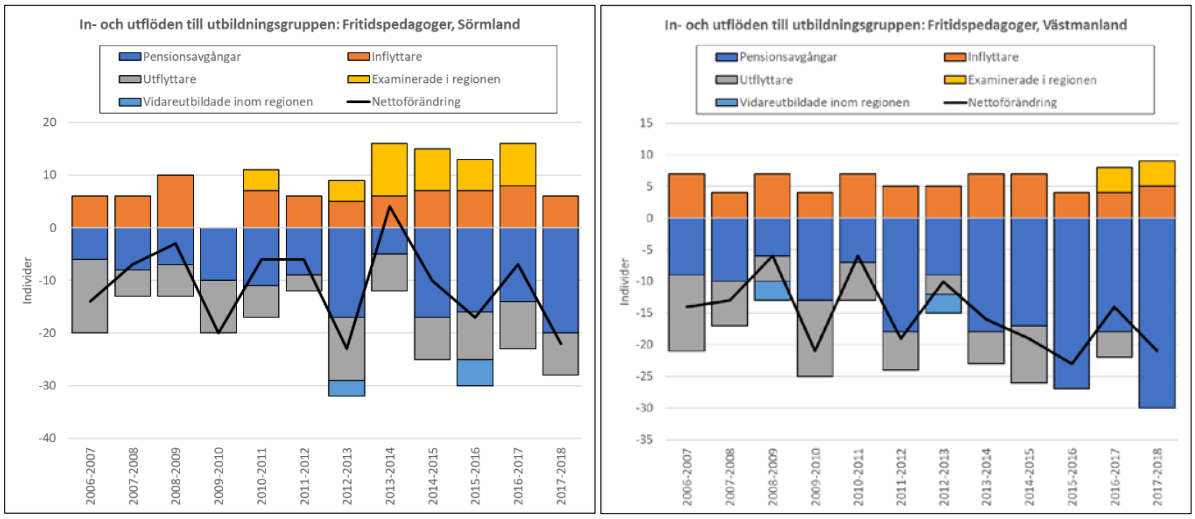
Förskollärare

Figur 7. In- och utflöden i utbildningsgruppen Förskollärare, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

I både Sörmland och Västmanland är det lokal examination och pensionsavgångar som mestadels påverkar in- respektive utflödet från utbildningsgruppen. Det finns en liten volym av såväl in- som utflyttare till regionerna som resulterat i netto-överskott över perioden 2006–2018, men inte i sådan utsträckning att det påverkat tillgången nämnvärt.

Fritidspedagoger

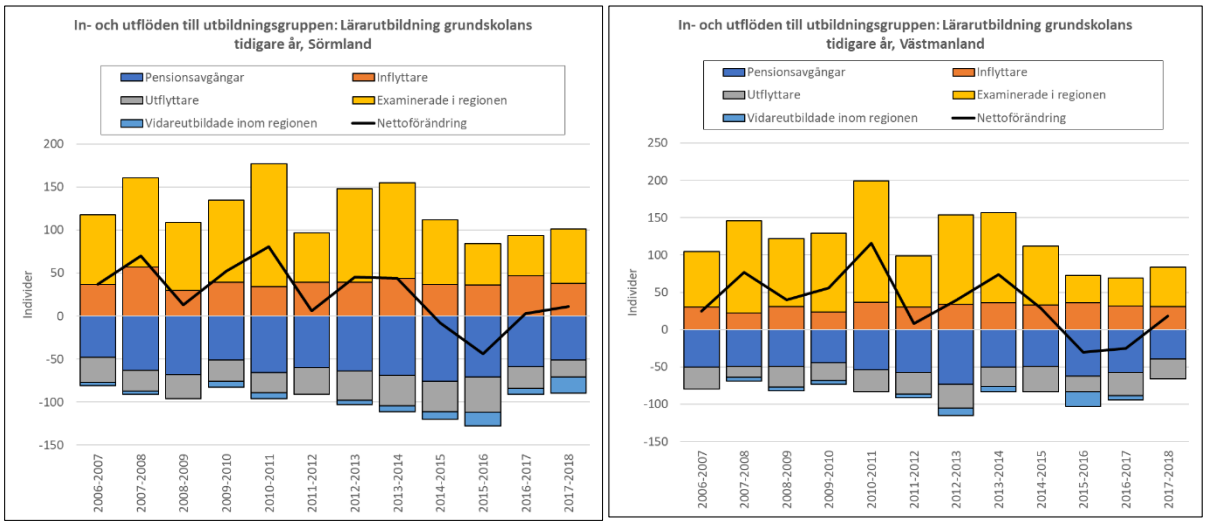

Figur 8. In- och utflöden i utbildningsgruppen Fritidspedagoger, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

Vad gäller fritidspedagoger är volymerna relativt små, vilket gör att förändringar från år till år är svårare att tolka. Att gruppen krympt över tid och att pensionsavgångar är den enskilt största

orsaken till utvecklingen är dock tydligt. Flyttnettot över perioden är negativt även om det inte får några större effekter på det totala nettot.

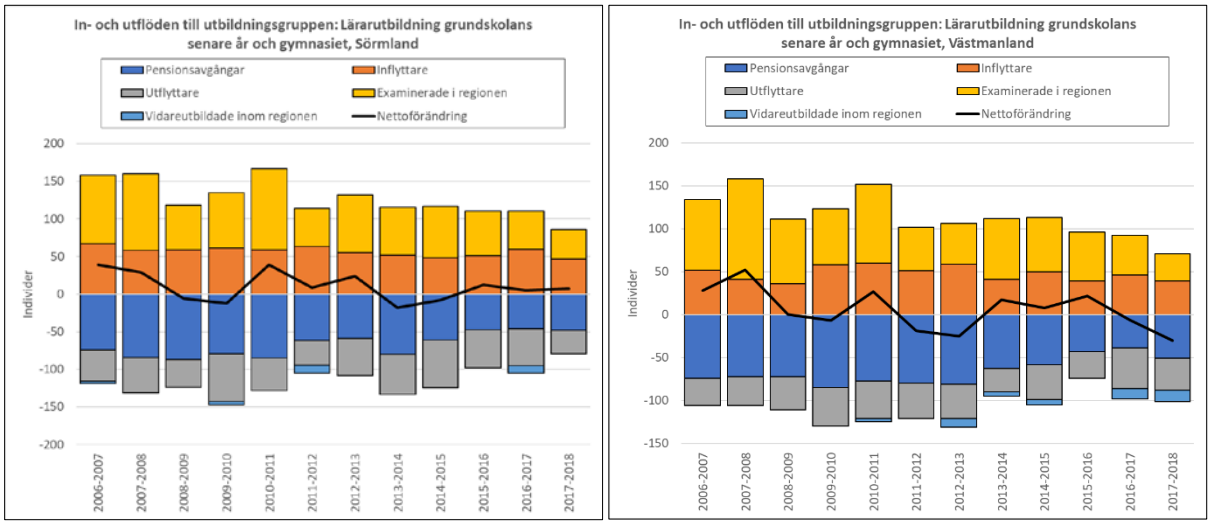
Lärarutbildning grundskolans tidigare år

Figur 9. In- och utflöden i utbildningsgruppen Lärarutbildade grundskolans tidigare år, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

Lokal examination har varit bärande för volymutvecklingen av utbildningsgruppen i båda länen. De år som examinationen varit lägre har också nettot sjunkit kraftigt. För Sörmland har även inflyttningen haft stor effekt med ett nettoöverskott på 127 individer under perioden 2006–2018. Motsvarande effekt för Västmanland var endast 50 individer.

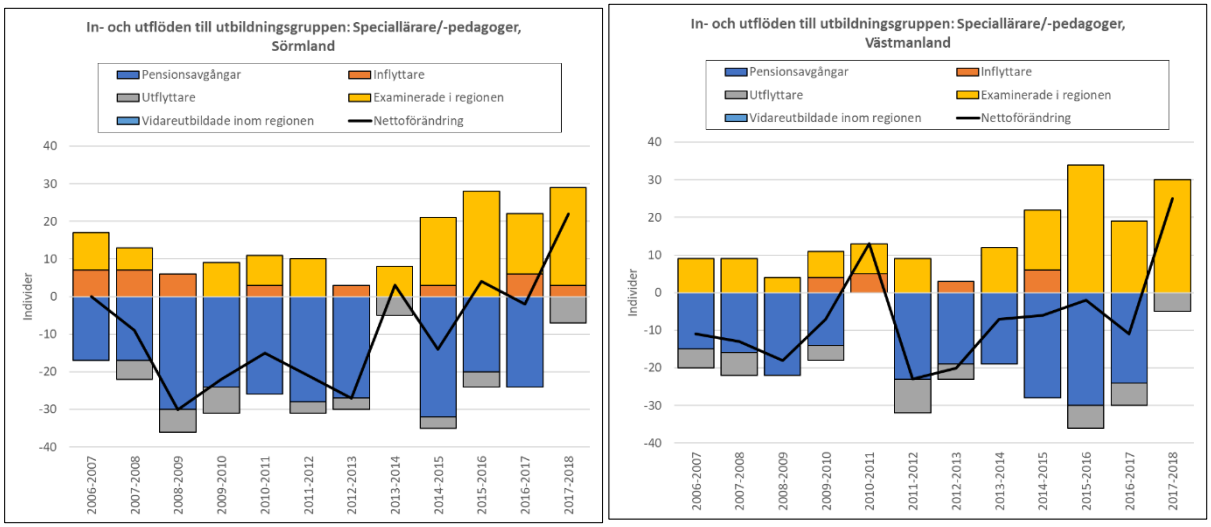
Lärarutbildning för grundskolans senare år och gymnasiet

Figur 10. In- och utflöden i utbildningsgruppen Lärarutbildade grundskolans senare år och gymnasiet, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

Gruppen med *lärarutbildningar för grundskolans senare år och gymnasiet* är i likhet med *lärarutbildade för grundskolans tidigare år* starkt beroende av lokal examination. Det går också att konstatera att mobiliteten är högre i utbildningsgruppen. Även om nettoöverskotten är ungefär desamma för länen som för föregående grupp är omsättningens andel i flöden från år till år större.

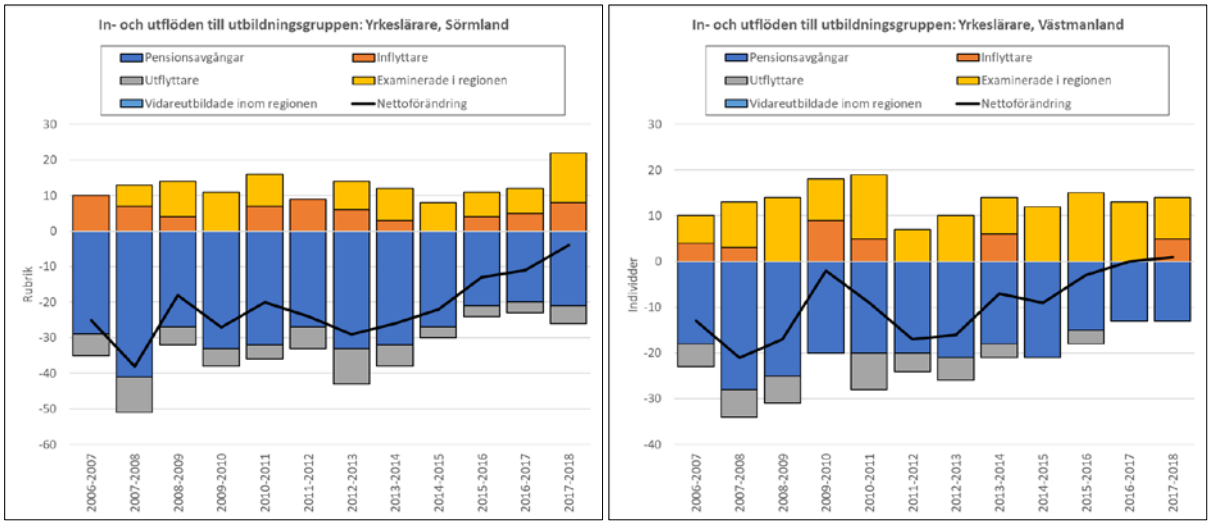
Speciallärare/-pedagoger

Figur 11. In- och utflöden i utbildningsgruppen Speciallärare/-pedagoger, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

Speciallärare/-pedagoger är en relativt liten utbildningsgrupp. Volymförändringarna mellan två mätpunkter blir därför dramatiska och inte helt enkla att tolka. Det är dock tydligt att pensionsavgångar haft stor inverkan och examinationen har klarat att hålla jämna steg med utvecklingen. Antalet in- och utflyttare är relativt små i förhållande till övriga delposter och får därför inga stora effekter.

Yrkeslärare

Figur 12. In- och utflöden i utbildningsgruppen Yrkeslärare, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

I likhet med speciallärare/-pedagoger så överstiger pensionsavgångarna examinationstakten till sådan grad att utbildningsgruppen över tid minskat kraftigt. Samtidigt har flyttnettot inte några större effekter på gruppens volym i länen.

1.3. Summering avsnitt 1

För få lärare examineras och/eller klarar sina studier

Trots att genomströmningen på högskolan nationellt blivit något bättre är bristen på utbildade pedagoger fortsatt stor. Sörmland och Västmanland är inget undantag och i några kommuner saknade omkring hälften av grundskollärarna behörighet 2019. Situationen på gymnasieskolan var något bättre men variationen mellan enskilda kommuner var stor.

Lärarflykten går inte att belägga

Att bristläget beror på flykt från yrket tycks långt ifrån självklart. Lärare som utbildningsgrupp har fortsatt en mycket hög matchad förvärvsgrad och om något så har den stigit under senare år. Däremot så har andelen individer i enskilda utbildningsgrupper, till exempel grund- och gymnasielärare, som byter jobb ökat drastiskt, vilket kan tänkas ha resulterat i att det upplevs som att lärare flyr yrket. Den alltjämt höga matchningsgraden indikerar dock att lärare endast byter arbetsgivare/arbetsplats men stannar i yrket. Att andelen lärarutbildade som byter arbete har ökat innebär att gruppen blivit mer lik andra utbildningsgrupper på arbetsmarknaden med längre eftergymnasiala utbildningar och får därför kanske anses som en normalisering.

Även om det kanske inte rör sig om en flykt från yrket så kan den ökade omsättningen vara problematisk nog då det blir svårare för verksamheterna att upprätthålla kontinuitet i sin personalstyrka. En fara är att bilden av yrket som något individer flyr ifrån kan leda till att lärarflykten blir en självuppfyllande profetia som i förlängningen får negativa effekter på söktrycket vid lärosätena.

Lokal examination är viktig

Generellt har utbildningsgruppernas volymutveckling över tid påverkats starkt av lokal examination och pensionsavgångar medan flyttar generellt inte har stark påverkan i de bägge länen. De år då examinationen varit stor har i regel gruppen vuxit och vice versa.

Från startåret 2006 har de två stora utbildningsgrupperna haft en positiv utveckling medan flera av de mindre grupperna krympt ytterligare. Det är också dessa grupper, lärare för grundskolans tidigare år respektive grundskolans senare år och gymnasiet, där lokal examination varit relativt hög i relation till övriga delposter som påverkar volymutvecklingen.

Avsnitt 2. Yrkesverksamma pedagoger

Om det inte utbildas tillräckligt många pedagoger och om det inte tycks finnas belägg för att utbildade pedagoger arbetar med *fel* saker så återstår att undersöka vilken potential det finns bland de individer som redan idag finns i verksamheter men saknar tillräckliga akademiska meriter. I det här avsnittet beskrivs yrkesverksamma individer inom pedagogiska yrken i de två länen. Ambitionen är att ge en grov bild av vilka de ej legitimerade pedagogerna är och vilken eventuell potential för vidareutbildning som finns i grupperna.

2.1. Övergripande om de yrkesverksamma pedagogerna 2017

Volymer – Med och utan legitimation

2017 fanns det omkring 15 500 yrkesverksamma individer inom pedagogiska yrken i Sörmland och Västmanland. Den enskilt största gruppen var grundskollärare, som uppgick till omkring 6 500 individer. För flera mindre yrkesgrupper är volymerna så pass små även när vi aggregerar ihop två län att det inte är möjligt att bryta ned dem utefter samtliga yrkesgrupper per kommun.

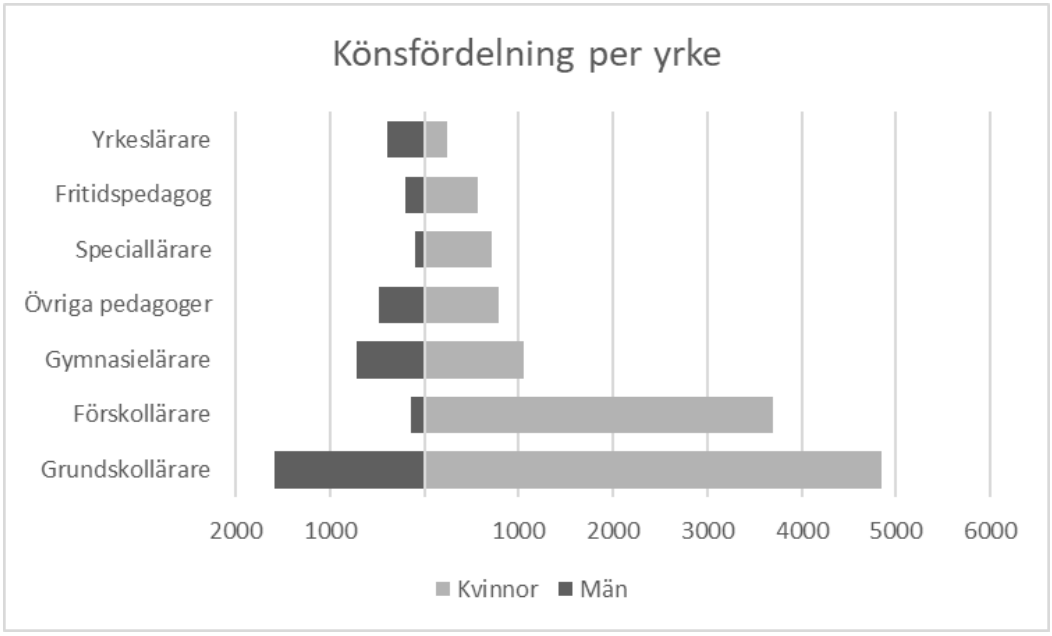
Variationen mellan olika yrken är stor men bör inte övertolkas. Dels är bristen på utbildade pedagoger större inom vissa yrken, dels så finns det yrkesspecifika förutsättningar, såsom undantag från legitimationsplikt för yrkeslärare och den kompletterande yrkesgruppen barnskötare vad gäller förskollärare. Som Tabell 1 visar finns det sammanlagt omkring 3 500 individer som saknar legitimation men arbetar inom pedagogiska yrken där legitimation i regel krävs. Även här är grundskollärare den enskilt största gruppen.

Yrkesverksamma pedagoger i Sörmland och Västmanland 2017			
Yrke	**Antal**	**Antal utan leg**	**Andel med leg**
Grundskolelärare	6 437	1912	70%
Förskollärare	3 846	595	85%
Gymnasielärare	1 772	492	72%
Övriga pedagoger	1 263		
Speciallärare	818	170	79%
Fritidspedagoger	769	517	23%
Yrkeslärare	643	339	47%
Antal (i legitimations-yrken)		3 508	

Tabell 1. Volymer per yrkesgrupp 2017, källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning.

Legitimationsgrad per kön och yrkesgrupp

I nästan samtliga yrken är kvinnodominansen stor. Det enda yrket där männen är i majoritet är bland yrkeslärarna. Även om uppgifter gällande könsfördelningen inte har något direkt och uppenbart värde vad gäller utformning av insatser som syftar till att vidareutbilda obehöriga pedagoger så talar de sitt tydliga språk vad gäller rekrytering till högskolan och arbetslivet. Om bara halva befolkningen nyttjas som rekryteringspool, som tycks vara situationen för till exempel förskollärare, blir kompetensförsörjnings-situationen besvärlig i längden.

Figur 13. Könsfördelning per yrke 2017. Källa: Specialbeställning SCB (egen bearbetning)

Något uppseendeväckande gällande skillnader mellan män och kvinnor i pedagogiska yrken är legitimationsgraden. I samtliga yrkesgrupper är männens legitimationsgrad lägre än kvinnornas. Skillnaderna är stora i samtliga grupper men störst är de bland yrkeslärare där det skiljer 30 procentenheter mellan män och kvinnor. Några tänkbara förklaringar är att män är överrepresenterade i vissa ämnesspecifika lärarutbildningar där bristen är särskilt stor och att de obehöriga lärarna i dessa ämnen och har samma könsfördelning. Det kan också tänkas bero på att viss rekrytering tar könsbalansen på arbetsplatsen i åtanke. Även om det ligger utanför ramen för den här rapporten att ge ett fullödigt svar på frågan så är skillnaderna så pass stora att frågan förtjänar mer uppmärksamhet framöver.

Legitimationsgrad per kön		
	Män	**Kvinnor**
Förskollärare	60,96%	85,46%
Grundskollärare	51,54%	76,43%
Gymnasielärare	67,68%	75,36%
Speciallärare	57,43%	82,29%
Yrkeslärare	35,25%	67,08%
Övriga pedagoger	14,92%	35,07%

Tabell 2. Andel pedagoger med legitimation per - könsuppdelat, källa: Specialbeställning SCB, egen bearbetning

Legitimationsgrad per sektor och yrke

De kommunala skolorna anställer omkring tre fjärdedelar av alla pedagoger i länen. Pedagogerna som arbetar inom kommunal sektor har legitimation i betydligt högre utsträckning än i övriga sektorer. Det bör poängteras att det arbetar relativt många lärare inom verksamheter för vilka sektorstillhörighet inte gått att fastställa, benämnt som *okänd* i Tabell 4. I *Övriga*-kategorin hittar vi bland annat kooperativ.

Volymer per sektor, yrke och sektor				
	Okänd	Kommun	Privat	Övriga
Förskollärare	252	3 202	213	172
Grundskollärare	452	4 943	834	202
Gymnasielärare	108	1 185	235	142
Speciallärare	52	605	52	21
Yrkeslärare	34	402	136	70

Tabell 3. Pedagoger per sektor, källa: Specialbeställning SCB, egen bearbetning

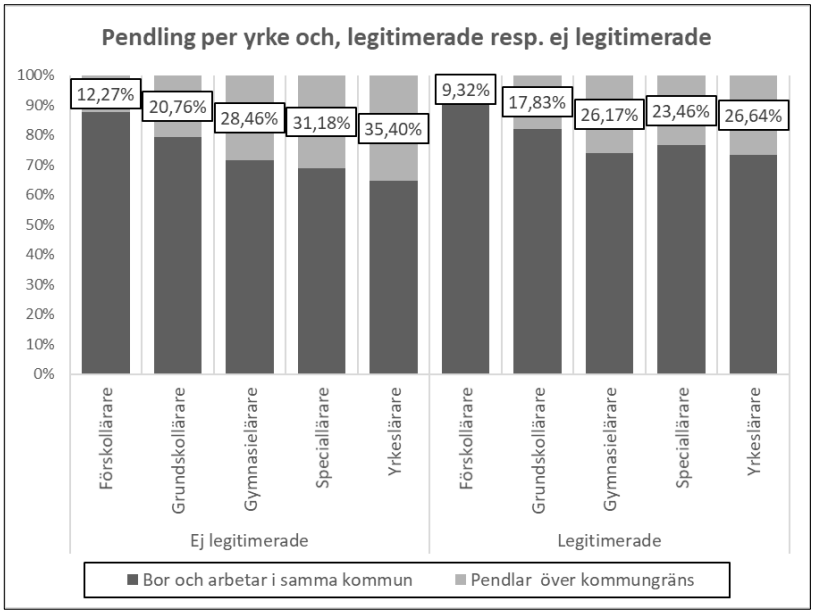
Legitimationsgrad per yrke och sektor				
	Okänd	Kommun	Privat	Övriga
Förskollärare	62,70%	87,54%	76,53%	70,93%
Grundskollärare	34,07%	75,46%	59,83%	69,80%
Gymnasielärare	37,96%	84,22%	69,36%	30,28%
Speciallärare	51,92%	87,11%	69,23%	66,67%
Yrkeslärare	20,59%	53,73%	24,26%	67,14%

Tabell 4. Legitimationsgrad per yrke 2017, källa: Specialbeställning SCB, egen bearbetning.

Pendling per yrkesgrupp

Lärargrupper pendlar i regel i mindre utsträckning än andra grupper med längre eftergymnasiala utbildningsbakgrunder.[10] En förklaring till det är att utbildningsverksamheter är relativt utspridda i geografin och primärt styrs av elevunderlaget. Beroendet av pendlande arbetskraft är däremot relativt stor i mindre kommuner och generellt pendlar legitimerade individer i yrket mindre än individer som saknar legitimation. En trolig förklaring är att individer med legitimation har en starkare position på arbetsmarknaden och därför kan välja sin arbetsplats i högre utsträckning. Det bör vara ett möjligt incitament att luta sig mot i diskussioner med gruppen som saknar legitimation, att legitimation leder till minskat behov till pendling.

[10] En Bättre Matchning – Storregional Systembild, https://www.malardalsradet.se/app/uploads/2018/06/systembild.pdf

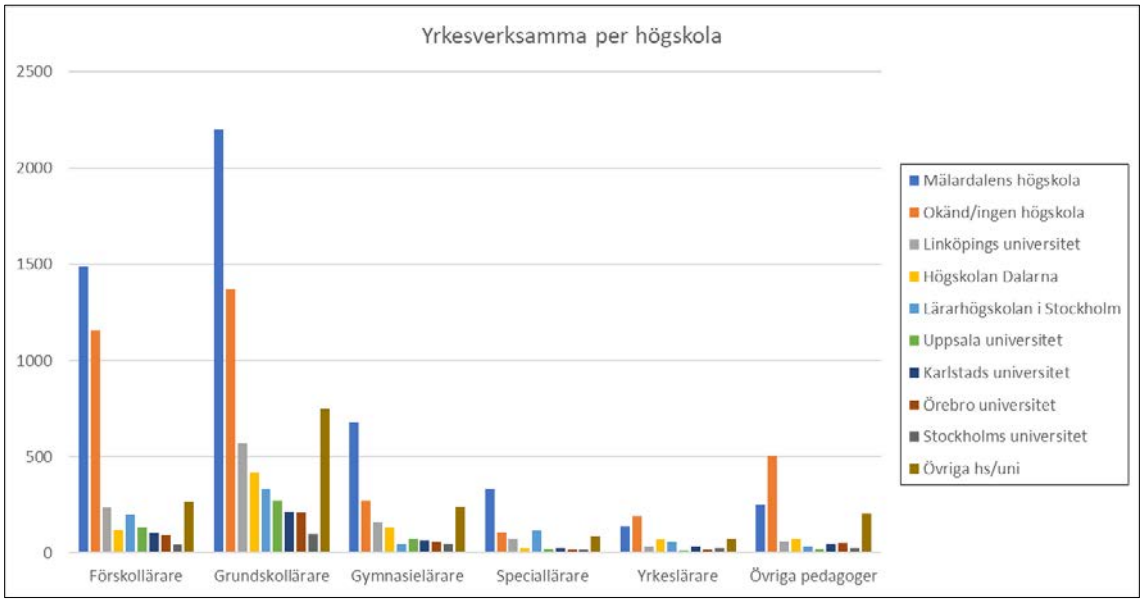

Figur 14. Pendling per yrke - Legitimerade/Ej legitimerade 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Högskolebakgrund per yrkesgrupp

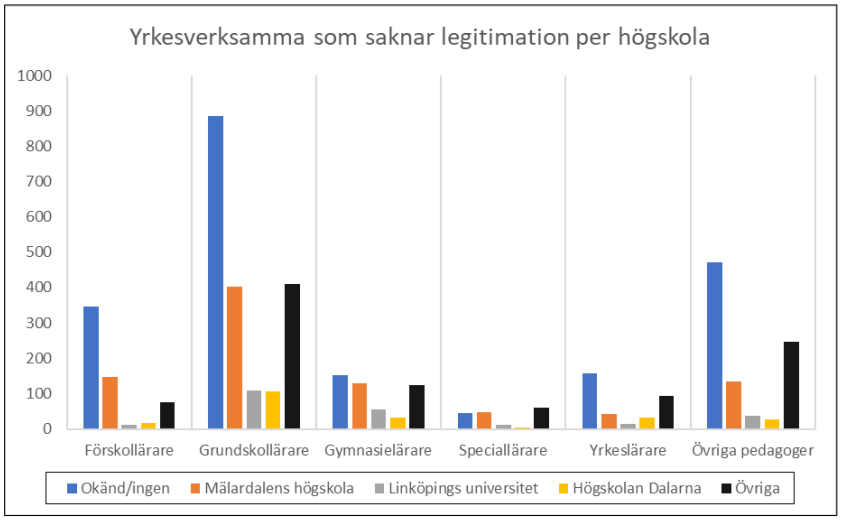
Inom de senare avsnitten, som behandlar respektive yrkesgrupp för sig, ges en bild av hur gruppens utbildningsbakgrund ser ut i termer av utbildningslängd och inriktning. Här ges en överblick av vilka universitet/högskolor som försörjer Sörmland och Västmanland med yrkesverksamma pedagoger. Det ger en indikation om vilka lärosäten som är de viktigaste för länen.

Bilden som framträder visar hur viktiga lokala högskolor/universitet är för kompetensförsörjningen i en given geografi vad gäller pedagoger. Bland individer som har en högskoleort angiven är Mälardalens högskola är den primära leverantören av pedagoger. Därefter följer två gränsläns högskolor, Linköpings universitet och Högskolan Dalarna.

Figur 15. Yrkesverksamma per högskolebakgrund 2017, källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Tittar vi endast på de som saknar legitimation blir bilden snarlik gällande vilka högskolor/universitet som står för störst antal individer. Det är fortfarande Mälardalens högskola, Linköpings universitet och Högskolan Dalarna som står för merparten av de individer som har en högskolebakgrund. Det blir också tydligt att de ej legitimerade är en spretigare grupp än den samlade yrkesgruppen. Dels vad gäller andelen individer med bakgrund från övriga svenska högskolor/universitet och dels på grund av gruppen som tycks sakna högskolebakgrund.

Figur 16. Yrkesverksamma utan leg. per högskolebakgrund 2017, källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Summering

Det fanns 2017 omkring 3 500 ej legitimerade individer i yrken där det i regel erfordras legitimation i Sörmland och Västmanland. De allra flesta av dessa var kvinnor som jobbade i kommunalt drivna skolverksamheter. Mälardalens högskola var det dominerande lärosätet bland individer med högskolebakgrund, både hos gruppen med legitimation och hos gruppen utan legitimation.

Kvinnodominansen är generellt stor inom de flesta pedagog-yrken. Men andelen män är inte bara låg. Männens legitimationsgrad är dessutom betydligt lägre än kvinnornas. Det kan bero på brist på lärare inom ämnen där andelen män generellt är större och att de obehöriga lärarna följer samma mönster som de behöriga i det avseendet.

En generell observation som gäller samtliga grupper är att det tycks enklare att själv välja sin arbetsgeografi med en legitimation och att det resulterar i att individer som saknar legitimation tvingas pendla över kommungränser i högre utsträckning. Allt annat lika kan vi förmoda att individer som saknar legitimation skulle föredra att inte pendla i högre utsträckning än individer med legitimation.

2.2. Metodavsnitt - Att mäta förutsättningar/potential

Hur skapar vi oss en bild av förädlingspotentialen bland individer som är yrkesverksamma pedagoger men saknar rätt utbildning? På verksamhetsnivå finns troligen mycket god kunskap om den egna personalstyrkan. Behörighet är för de flesta huvudmän och verksamhetschefer ett centralt nyckeltal och det finns därför rimligen god kunskap om medarbetarnas bakgrund vad gäller studier, tidigare arbetslivserfarenheter, mottaglighet för utbildningsinsatser och andra typer av uppgifter som är relevanta för att forma kompetenshöjande insatser. Att handgripligen samla in den kunskapen innebär dock ett svårnavigerat tolkningsarbete. En sammanställning som kan ge en övergripande bild på länsnivå behöver därför ta avstamp i registerdata som sen kan användas som diskussionsunderlag i den fortsatta dialogen med individer som finns nära eller inom verksamheterna. Första steget mot att forma ett sådant underlag är att identifiera och beskriva gruppen som saknar legitimation utifrån förutsättningar som kan anses avspegla individers potential för vidareutbildning.

Frågeställning

Den övergripande fråga som ställs är alltså: **Vilken *potential* finns bland de yrkesverksamma men ej legitimerade lärarna i Sörmland och Västmanland?** Föga förvånande så finns inte måttet *"potential för vidareutbildning till legitimerad lärare bland yrkesverksamma pedagoger"* att tillgå i någon lättillgänglig tabell. För att frågan ska gå att svara på måste vi därför bemöda oss med att bryta ned och översätta den till en form där vi kan koppla samman *potential* med de uppgifter om individerna som vi faktiskt har tillgång till. Det innebär bland annat att vi behöver förlita oss på ett antal generaliserande antaganden gällande såväl individernas mottaglighet som förutsättningar.

Från frågeställning till antaganden

Vad är då rimliga antaganden som kan koppla ihop individdata med något som kan påstås ha samband med individens potential/mottaglighet? För det förstå måste vi förlika oss med att våra slutsatser kommer vara generaliserande och inte nödvändigtvis avspegla varje enskild individs mottaglighet för insatser. Inte minst då individers preferenser och agerande utifrån olika typer av incitament är komplexa.

Vad gäller incitament för individen kan vi jämföra individers inkomster. Legitimerades inkomster jämfört med ej legitimerade. Rimligen kan möjligheten till högre inkomst antas motivera individen. På samma sätt kan vi jämföra de yrkesverksamma lärarnas pendlingsmönster. Om individer med legitimation tycks såväl tjäna mer såväl som pendla kortare sträckor så kan det antas finnas ekonomiska incitament för ej legitimerade att komplettera sina utbildningar.

Utöver incitament för individerna behöver vi också försöka skatta individernas förutsättningar. Det tycks rimligt att ju närmare en slutförd högskoleutbildning, och då helst en pedagogisk högskoleutbildning en individ står, desto mindre insats krävs det för att komplettera individens utbildning. Hur lång tid som förflutit sedan utbildningen är också relevant då utbildningens innehåll vid högskola/universitet förändras över tid. Vidare så är individens ålder också relevant. Ju äldre individen är desto troligare är det att vederbörandes familjesituation kan göra det svårare att hitta tid till vidareutbildningsinsatser.

Från antaganden till mått

Utifrån incitament och/eller gynnsamma förutsättningar går ett antal grova dimensioner utefter vilka vi kan formulera antaganden som hjälper oss att skapa en uppfattning av hur stor potential som finns inom respektive yrkesgrupp. Fem antaganden har gjorts:

Antagande 1

Individer som tidigare studerat vid en högskola är mer mottagliga för utbildningsinsatser än individer som inte gjort det.

Mäts som: Andel/antal med studiebakgrund vid högskola/universitet.

Antagande 2

Individer som studerat pedagogik vid högskola är mer mottaglig/har kortare väg till lärarlegitimation än de som studerat andra ämnen.

Mäts som: Andel/antal bland ej legitimerade med studiebakgrund inom pedagogik vid högskola/universitet.

Antagande 3

Ju mindre tid som förflutit sedan individen senast studerade desto mer mottaglig är studenten för utbildningsinsatser.

Mäts som: Gruppering av gruppen utefter år som förflutit sedan registrering vid högskola/universitet. Eftersom utbildningslängd varierar skiljer sig också indelningen mellan olika yrkesgrupper.

Antagande 4

Ju yngre individen är desto mer mottaglig är denne för utbildningsinsatser.

Mäts som: Åldersgrupper i femårsklasser.

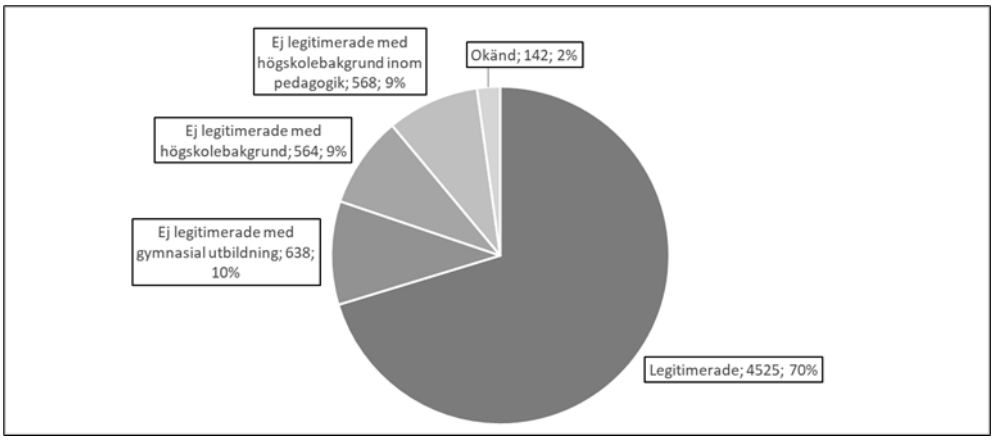
Antagande 5

Ju högre inkomsterna är bland legitimerade/behöriga pedagoger relativt ej legitimerade/obehöriga desto större ekonomiskt incitament för individen att vidareutbilda sig/komplettera sin utbildning. Om individer som saknar legitimation även pendlar i högre utsträckning än sina kollegor så utgör även det ett incitament för att vidareutbilda sig/komplettera sin utbildning.

Mäts som: Inkomst av tjänst i respektive kohort. Det vill säga inkomst i ettårs-klasser för individer med respektive utan legitimation inom yrket.

Tolka antaganden till en bild

Med hjälp av antaganden om individernas utbildningsbakgrund kan antalet individer som uppfyller flera kriterier sorteras fram för att få en bild av hur stort antal av de yrkesverksamma som har en kortare väg till legitimation.

Figur 17. Andel grundskollärare utefter legitimation och högskolebakgrund. Källa: Specialbeställning SCB, egen bearbetning

Exemplet ovan beskriver grundskollärare, den enskilt största yrkesgruppen sett till såväl de med, som utan legitimation. Omkring 9 procent av den totala yrkesgruppen, 568 individer, har läst pedagogik vid högskolan men saknar legitimation. Redan här är volymerna alltså ganska små och inte helt oproblematiska att fördela på till exempel kommuner. Uppgifter om ålder och tid som förflutit sedan individen var inskriven vid högskolan ska då också tas i beaktning. Sammantaget handlar tolkningen av en yrkesgrupps potential därför snarare om resonerande än exakta siffor som anger hur många individer som det går att rikta utbildningsinsatser mot. En del i det resonemanget är också hur löne- och pendlingsläget ser ut i gruppen med respektive utan legitimation.

Mätproblematik och begränsningar

Materialet i rapporten är primärt ett orienteringsmaterial vars innehåll mestadels är av en beskrivande natur. Av det följer att eventuella slutsatser som rör samband bör tolkas försiktigt. Eftersom materialet omfattar relativt många yrkesgrupper som i flera hänseenden inte är jämförbara med varandra har vikten framförallt lagts vid bredd snarare än djup. Vidare är det en stillbild av situationen 2017. Även om vi inte har anledning att ana några stora strukturella förändringar mellan enstaka år så vore det givetvis önskvärt att kunna beskriva situationen över tid.

Legitimation som mått

Det är svårt att på ett sammanfattande vis beskriva situationen i samtliga yrkesgrupper med ett mått. Dels eftersom legitimationskraven ser olika ut i olika yrkesgrupper, dels eftersom legitimation inte är ett krav för att få sätta betyg eller fast anställning för exempelvis yrkeslärare, där dispens från sådant krav för närvarande råder. För att kunna aggregera individer på ett hanterbart sätt har legitimationsuppgifter beställts som en binär variabel. Det vill säga att individer antingen har eller saknar legitimation, enlig uppgift från Skolverket. Vad gäller yrkesgruppen Förskollärare bör också tilläggas att legitimationsgradens mellan kommunerna indikerar att yrkeskodningen troligen är bristfällig. I praktiken är det troligen en stor volym med barnskötare som felaktigt yrkeskodats som förskollärare.

Otillräckliga volymer för att bryta ned statistiken

Yrkesgrupperna behöver beskrivas var för sig men samtidigt behandlas i tillräckligt sammanfattande form för att nedbrytningar i mindre grupper ska vara informativa som statistik. För de större

yrkesgrupperna som grund- och förskol- och gymnasielärare är detta generellt inte ett problem eftersom volymerna är tillräckligt stora. Men för till exempel specialpedagoger är det svårare att göra nedbrytningar som går att redovisa på ett användbart vis. De yrkesgrupper där nedbrytningar ansetts möjliga enligt uppställda antaganden är grundskollärare, gymnasielärare, förskollärare och yrkeslärare.

Aktualitet

Vid den tidpunkt då materialet som rör uppgifter kopplat till yrkesgrupperna beställdes var senast tillgänglig statistik från 2017. Uppgifterna som förekommer i rapporten har alltså några års eftersläp och det behöver tas i beaktning vid tolkningar. Detta gäller speciellt vid överväganden som rör den egna geografin och yrkesgruppen om det skett något som kan ha lett till att situationen förändrats i någon större utsträckning.

Population/underlag

Det primära källmaterialet som används vid nedbrytningar om yrkesverksamma består av anonymiserad individ-data. Materialet omfattar samtliga individer som enligt yrkesregistret[11] 2017 var sysselsatta i något av följande yrken i Sörmland eller Västmanland:

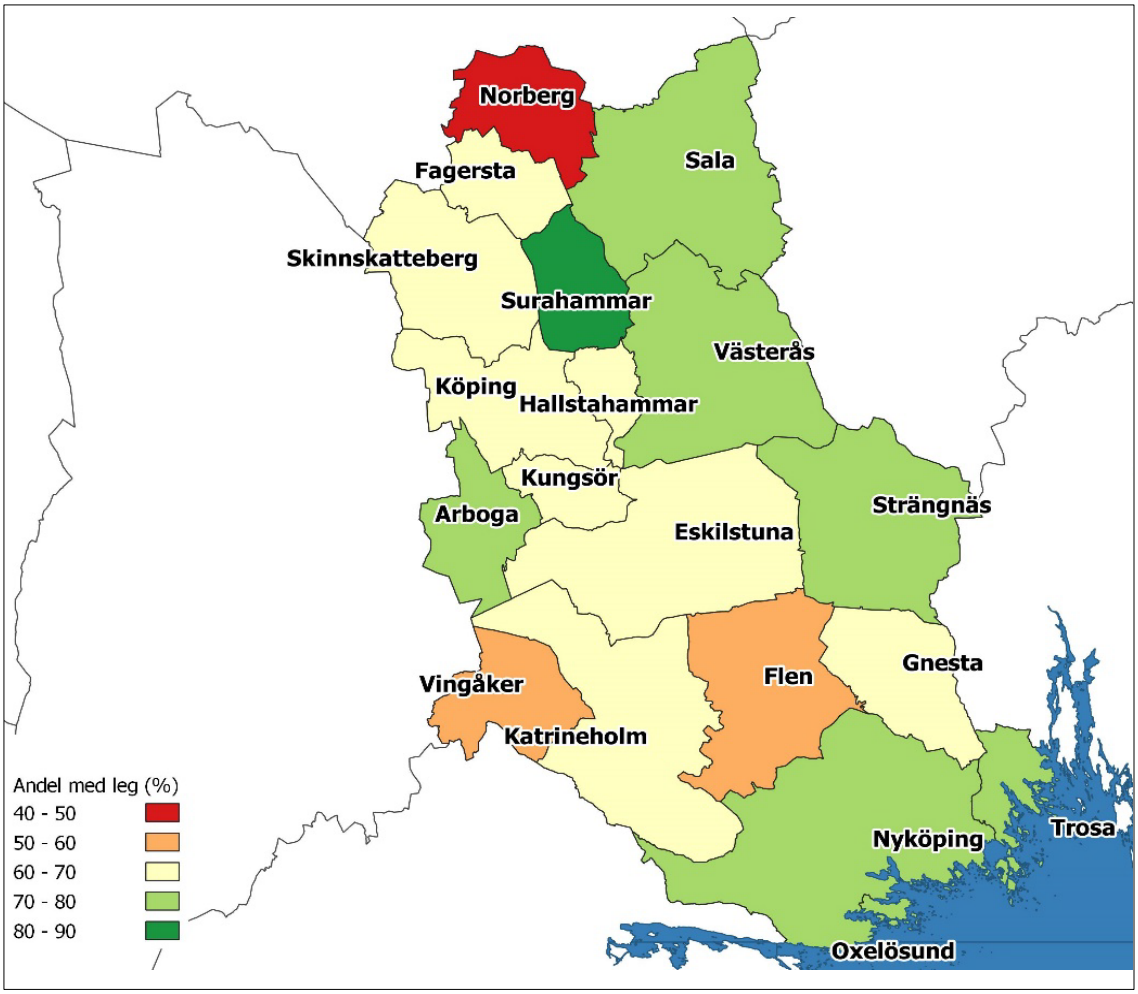
- Grundskollärare
- Gymnasielärare
- Förskollärare
- Speciallärare
- Fritidspedagog
- Yrkeslärare
- Övriga pedagoger

I det underlag som beställts ingick även ett antal mindre yrkesgrupper, bland annat studie- och yrkesvägledare. Volymerna var dock för små inom dessa yrkesgrupper för att göra några givande statistiska sammanställningar. Gruppen *Övriga pedagoger* är problematisk då det inte går att uttyda någon sammanhållande logik, till skillnad från övriga grupper som kan kopplas till tydliga yrken. Gruppen är dock så pass stor att den inte kan förbises helt och har därför valts att ta med i de delar av rapporten då det anses givande. Vidare har öppen data från SCB[12] använts för att beskriva matchning mellan utbildning och yrke.

[11] Uppgifter om yrken begagnar sig av Svensk standard för yrkesklassificering (SSYK2012), SCB.
[12] RMI, Regionala Matchningsindikatorer, SCB

2.3. Yrkesverksamma Grundskollärare

Omkring 30 procent av alla yrkesverksamma grundskollärare saknade 2017 legitimation i Sörmland och Västmanland. Andelen varierar mellan kommunerna. Från omkring 50 procent i Norberg till omkring 14 procent i Surahammar. Det finns inget tydligt mönster som går att koppla till kommunens storlek eller geografiska läge gentemot en större kommun avseende andelen legitimerade grundskollärare. Totalt uppgick 2017 antalet ej legitimerade grundskollärare till omkring 1 900 individer. En resurs som potentiellt kan nås genom riktade insatser.

Figur 18. Legitimationsgrad grundskollärare 2017

Yrkesverksamma Grundskollärare 2017		
Kommun	**Andel legitimerade**	**Antal ej legitimerade**
Vingåker	58,72%	45
Gnesta	65,99%	50
Nyköping	71,87%	184
Oxelösund	70,59%	35
Flen	58,06%	78
Katrineholm	69,46%	124
Eskilstuna	68,22%	374
Strängnäs	74,17%	101
Trosa	74,66%	37
Skinnskatteberg	63,64%	16
Surahammar	86,36%	12
Kungsör	65,42%	37
Hallstahammar	69,35%	57
Norberg	49,38%	41
Västerås	72,57%	463
Sala	76,45%	61
Fagersta	68,67%	52
Köping	69,35%	99
Arboga	71,25%	46
Samtliga	70,30%	1912

Tabell 5. Yrkesverksamma grundskollärare 2017 per kommun, källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Från vilka lärosäten kommer grundskollärarna?

Vissa av grundskollärarna som saknar legitimation har ingen högskolebakgrund alls medan många tycks ha ofullständiga lärarutbildningar i bagaget. Mellan dessa ytterligheter finner vi grupper med individer med andra typer av utbildningar bakom sig. Såväl bland individer med som utan legitimation är det MDH (Mälardalens Högskola) som står för de största volymerna. Generellt så tycks närhet till lärosätet spela stor roll. Näst efter MDH är det Linköpings Universitet och Högskolan Dalarna som har störst volymer bland såväl de legitimerade som de ej legitimerade. Samtidigt är det värt att notera att nära en femtedel av de ej legitimerade kommer från övriga svenska lärosäten.

Individer som saknar legitimation			Individer med legitimation		
Lärosäte	**Antal**	**Andel**	**Lärosäte**	**Antal**	**Andel**
Uppgift saknas	885	46,29%	Mälardalens högskola	1796	39,69%
Mälardalens högskola	403	21,08%	Uppgift saknas	488	10,78%
Linköpings universitet	109	5,70%	Linköpings universitet	457	10,10%
Högskolan Dalarna	105	5,49%	Högskolan Dalarna	314	6,94%
Örebro universitet	55	2,88%	Lärarhögskolan i Stockholm	302	6,67%
Karlstads universitet	49	2,56%	Uppsala universitet	234	5,17%
Uppsala universitet	37	1,94%	Karlstads universitet	166	3,67%
Lärarhögskolan i Sthlm	33	1,73%	Örebro universitet	155	3,43%
Umeå universitet	27	1,41%	Stockholms universitet	74	1,64%
Stockholms universitet	26	1,36%	Umeå universitet	69	1,52%
Luleå tekniska uni.	24	1,26%	Södertörns högskola	57	1,26%
Övriga	159	8,32%	Luleå tekniska universitet	55	1,22%
Total	***1912***		Högskolan i Gävle	52	1,15%
			Göteborgs universitet	27	0,60%
			Mittuniversitetet	26	0,57%
			Växjö universitet	26	0,57%
			Högskolan Kristianstad	24	0,53%
			Linnéuniversitetet	23	0,51%
			Gymn.- & idrottshögskolan	21	0,46%
			Lunds universitet	20	0,44%
			Övriga	139	3,07%
			Total	***4525***	

Tabell 6. Grundskollärares högskolebakgrund per högskola. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

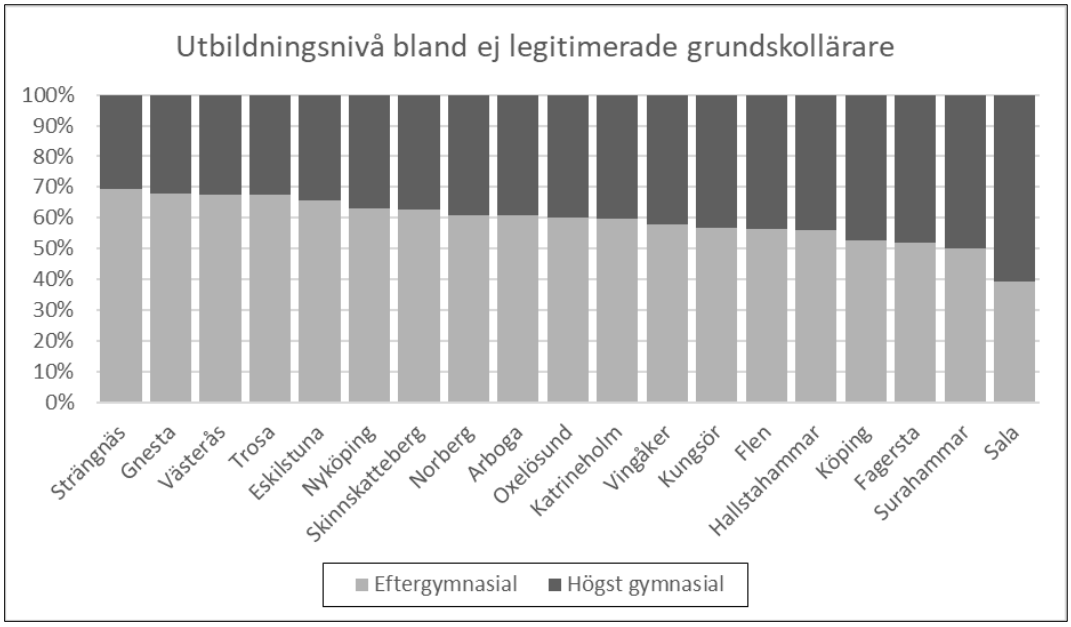
Antaganden om potential: Grundskollärare

Antagande 1
Individer som tidigare studerat vid en högskola är mer mottagliga för utbildningsinsatser än individer som inte gjort det.

Yrkesverksamma grundskollärare utan legitimation	
Utbildningsnivå	**Individer**
Förgymnasial/okänd	72
Gymnasial	638
Eftergymnasial ej högskola/universitet	60
Eftergymnasial mindre än 2 år	247
Tvåårig högskola/universitet	246
Treårig högskola/universitet	470
Fyraårig högskola/universitet	142
Femårig högskola/universitet	15
Forskarutbildning	12
Totalt	1 902

Tabell 7. Utbildningsnivå yrkesverksamma grundskollärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Av de totalt omkring 1 900 yrkesverksamma grundskollärarna som saknar legitimation så har cirka 60 procent, eller 1 132 individer, någon form av högskoleutbildning. Ytterligare 247 individer har andra typer av eftergymnasiala utbildningar som omfattar två års studier eller mer. Hur stor andel av de ej legitimerade i respektive kommun som har någon form av eftergymnasial utbildning varierar, från omkring 70 procent i Strängnäs till omkring 40 procent i Sala.

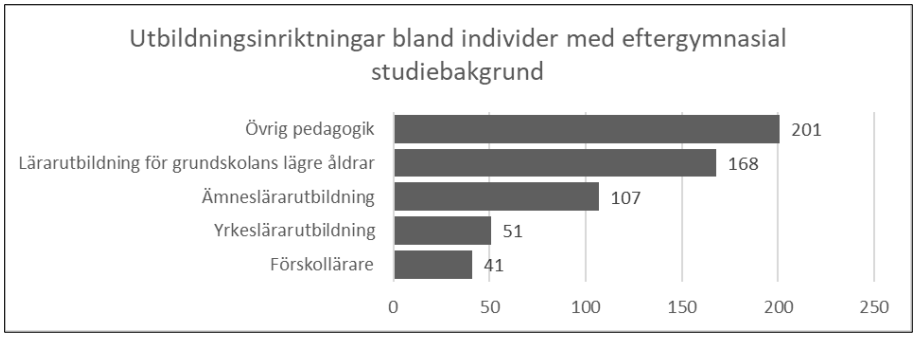
Figur 19. Utbildningsnivå bland ej legitimerade grundskollärare per kommun 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Ej legitimerade Grundskollärare med högskolebakgrund 2017	
Kommun	**Individer**
Västerås	312
Eskilstuna	245
Nyköping	116
Katrineholm	74
Strängnäs	70
Köping	52
Flen	44
Gnesta	34
Hallstahammar	32
Arboga	28
Fagersta	27
Vingåker	26
Trosa	25
Norberg	25
Sala	24
Oxelösund	21
Kungsör	21
Skinnskatteberg	10
Surahammar	6

Tabell 8. Antal ej legitimerade grundskollärare per kommun 2017. Källa: Specialbeställning (SCB) egen bearbetning

Antagande 2
Individer som studerat pedagogik vid högskola är mer mottaglig/har kortare väg till lärarlegitimation än de som studerat andra ämnen.

2017 fanns alltså omkring 1 100 yrkesverksamma grundskollärare utan legitimation på arbetsplatser i Sörmland och Västmanland som hade någon form av eftergymnasial utbildning. Omkring 48 procent av dess individer visade sig ha läst ämnen som kopplar till pedagogik eller lärarutbildningar.

Figur 20. Antal ej legitimerade grundskollärare per utbildningsbakgrund 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Antagande 3
Ju mindre tid som förflutit sedan individen senast studerade desto mer mottaglig är studenten för utbildningsinsatser.

Exakt vilka gränsdragningar som är relevanta indelningar är inte självklart. Att så lite tid som möjligt har förflutit sedan påbörjade studier har ett visst egenvärde då det ger en viss indikation om eventuell studievana i närtid. Men samtidigt finns det också anledning att förhålla sig till eventuella reformer av utbildningarnas innehåll och hur enskilda lärosätens programinnehåll förändrats då det ger en indikation om hur kompatibel individernas utbildningar är med nuvarande normer. Den senaste stora reformen genomfördes 2011, då utbildningarna fick tydligare inriktning mot verksamheterna de var tänkta at kompetensförsörja. Det är således ett relevant årtal att förhålla sig till.

Tabellen nedan omfattar individer som uppfyller följande kriterier:

- Arbetar som grundskollärare i Sörmland eller Västmanland.
- Saknar lärarlegitimation.
- Har en eftergymnasial utbildning.
- Individens utbildning har pedagogik som inriktning.

Inskrivningsår	Individer
1993 – 1994	12
1995 - 1996	15
1997 - 1998	22
1999 - 2000	15
2001 - 2002	20
2003 - 2004	30
2005 - 2006	26
2007 - 2008	29
2009 - 2010	24
2011 - 2012	29
2013 - 2014	43
2015 - 2016	49
2017	34

Tabell 9. Antal ej behöriga grundskollärare med eftergymnasiala pedagogikutbildningar per inskrivningsår vid HS. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Som framgår av tabellen finns ett relativt stort antal individer som uppfyller de uppställda kriterierna och dessutom inte rimligtvis kan ha studerat tillräckligt länge för att förväntas ha avlagt examen. Dessvärre saknas möjligheten att sortera bort individer som både arbetar och studerar så vi måste förlika oss med att gruppen, speciellt inom årskullar från cirka 2013–2014 och framåt, troligen består av såväl avhoppare som individer som kombinerar studier med förvärvsarbete. Att just 1993 är startår beror på att det är startåret för dokumentation i LADOK. [13]

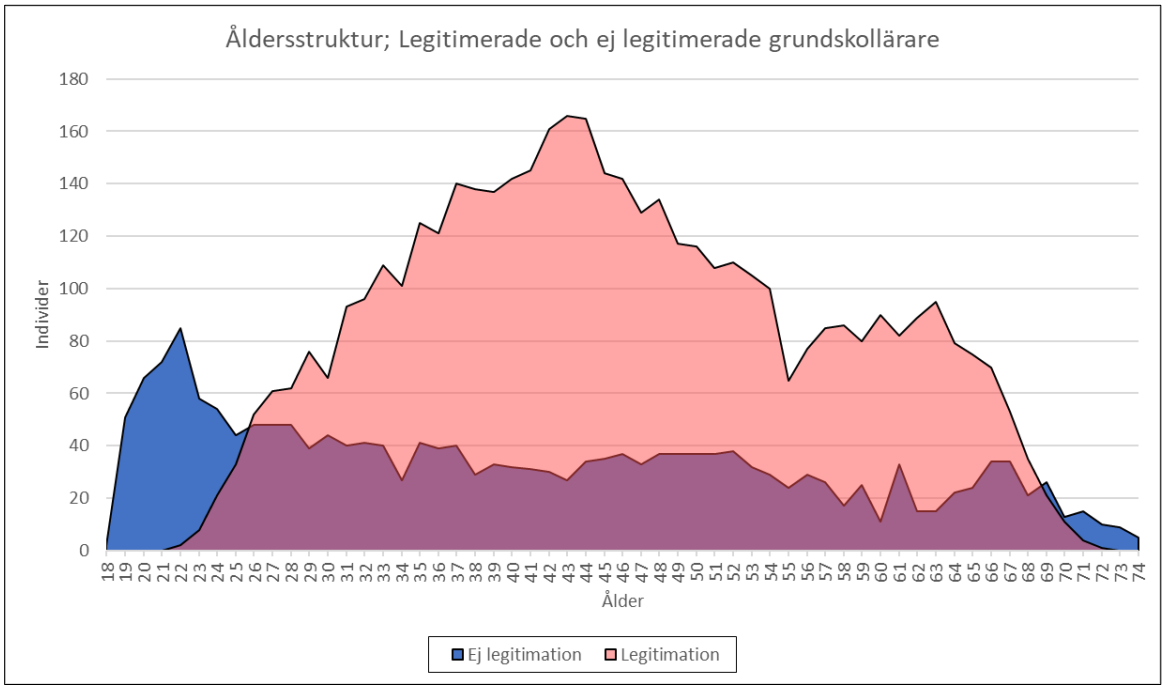
Antagande 4
Ju yngre individen är desto mer mottaglig är denne för utbildningsinsatser.

Antaganden om att ålder och potential för vidareutbildning hänger samma är inte självklart och det bör poängteras att det inte är individernas ålder i en direkt bemärkelse som åsyftas. Däremot kan

[13] Lokalt ADB-baserat studiedokumentation (LADOK) är ett IT-system som ägs och förvaltat av ett konsortium bestående av 37 lärosäten samt centrala studiestödsnämnden.

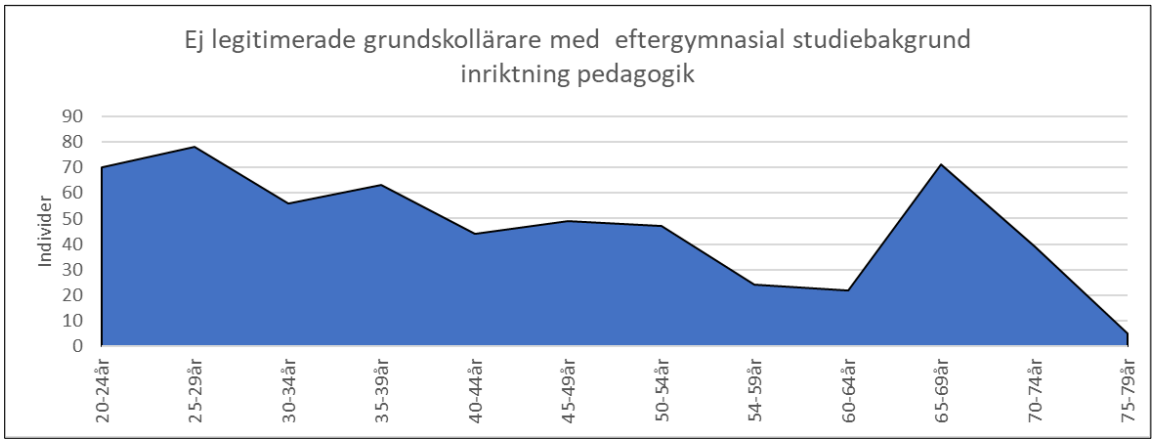
mottagligheten för insatser som kräver att individen gör avkall på fritid eller inkomst rimligen reduceras med anledning av till exempel familjebildning, för vilket ålder är en rimlig proxy-variabel.

Om vi jämför samtliga individer i respektive kategori (legitimerade respektive ej legitimerade) är mönstret tydligt. Medelåldern bland legitimerade är betydligt högre och relativt få individer finns i de allra yngsta och äldsta åldersgrupperna. Bland de som saknar legitimation är yngre åldrar kraftigt överrepresenterade.

Figur 21. Åldersfördelning per 1 årsklass. Behöriga respektive ej behöriga grundskollärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning)

Om vi också tittar på den grupp som sorterades fram via antagande 1 och 2 får vi en blandning av de båda kurvorna. En stor andel individer i relativt ung ålder som saknar legitimation samt en grupp med äldre individer som troligen är svåra att nå med insatser.

Figur 22.Åldersfördelning per 1 årsklass, ej behöriga grundskollärare med eftergymnasial studiebakgrund, inriktning pedagogik 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning)

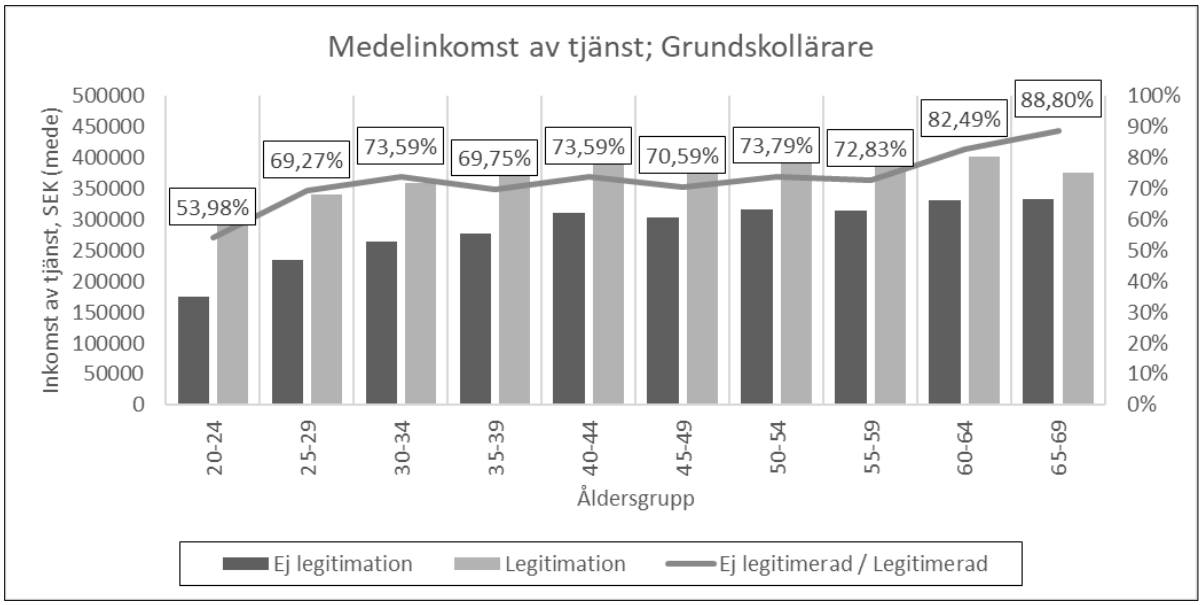
Antagande 5 – Incitament för individerna (inkomst och pendling)

- Ju högre inkomsterna är bland legitimerade/behöriga pedagoger relativt ej legitimerade/obehöriga desto större ekonomiskt incitament för individen att vidareutbilda sig/komplettera sin utbildning.

- Om individer som saknar legitimation pendlar i större utsträckning än de som har legitimation så kan detta utgöra ett incitament för att skaffa legitimation för individer som vill förstora sin arbetsmarknad och förenkla sin arbetssituation.

Inkomst av tjänst

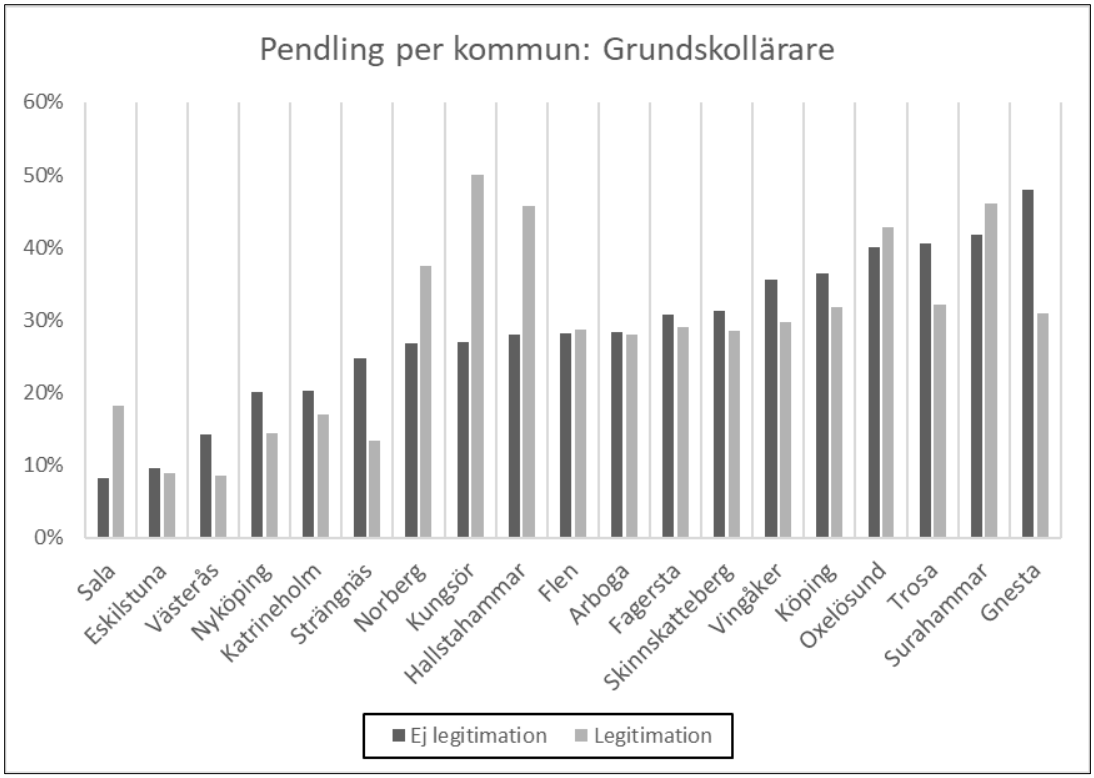
Skillnaden i medelinkomst fördelat på åldersklasser gör att vi kan jämföra inkomsterna i respektive grupp och samtidigt kontrollera för effekter som ålder har på individernas inkomst. Summorna bör inte övertolkas sett till kronor och ören och det bör också tilläggas att det i vissa åldersgrupper kan handla om olika tjänstgöringsgrader då vi summerar individer och inte heltidstjänster. Men med tanke på att det är så pass stora skillnader mellan ej legitimerade och legitimerade i varje åldersgrupp kan vi med relativt stor säkerhet säga att det finns ett tydligt ekonomiskt incitament för individen att fullfölja sin utbildning. Vi kan förmoda att effekter av olika tjänstgöringsgrad är som starkast bland de allra yngsta och äldsta åldersgrupperna men i mittenskiktet är ett rimligt antagande att individer arbetar i ungefär samma utsträckning oavsett huruvida de har legitimation eller ej.

Figur 23. Inkomst av tjänst, behöriga resp. ej behöriga grundskollärare per ålder 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Pendling

I de allra flesta kommunerna pendlar en större andel av individerna utan legitimation i högre utsträckning än kollegor med legitimation.

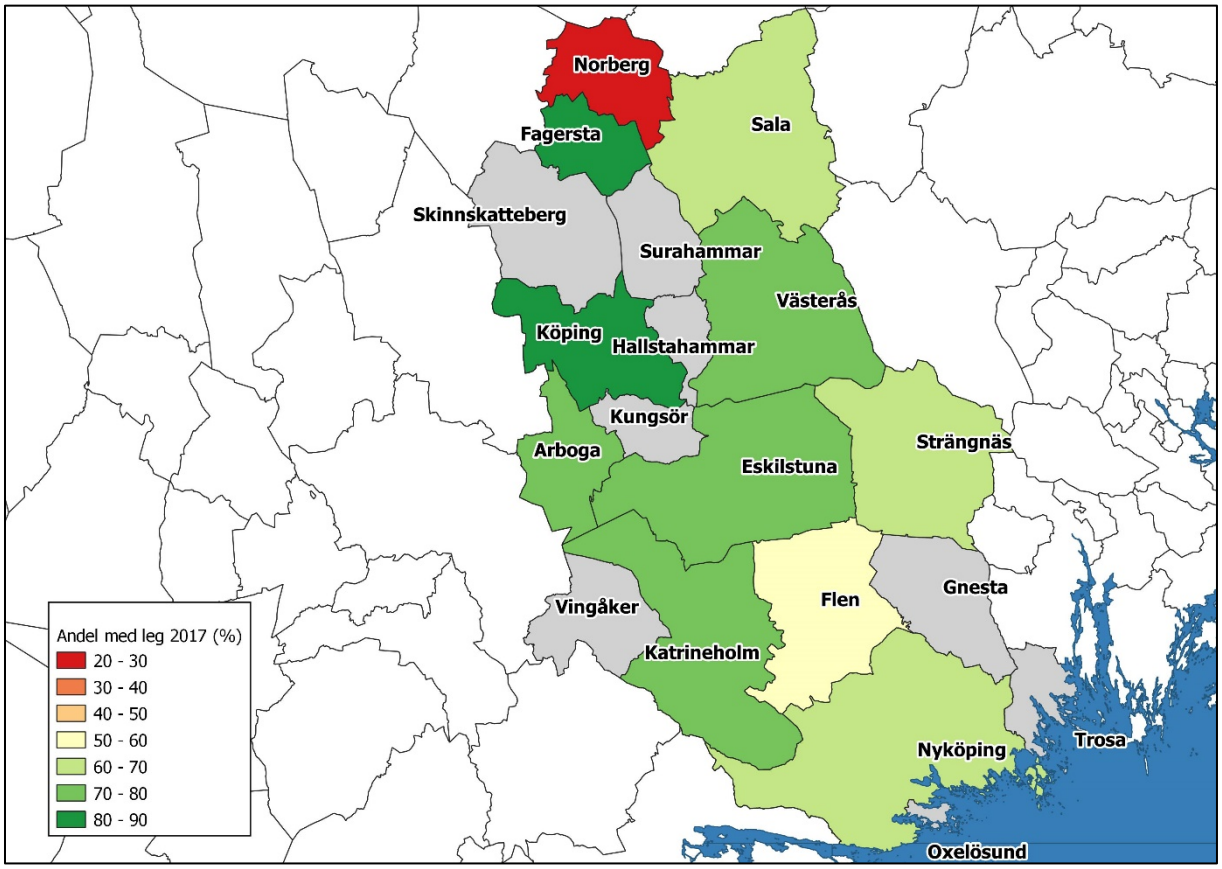
Figur 24. Pendling per kommun, grundskollärare, källa: Specialbeställning (SCB), egen sammanställning.

Sammanfattning: Grundskollärare

Omkring 600 individer som arbetar som grundskollärare utan att vara legitimerade har läst vid högskolan med pedagogik som inriktning och av dessa har omkring 200 studerat inom en 10-årsperiod. Det är en relativt stor andel av yrkeskåren som får anses möjliga att rikta utbildningsinsatser mot. Inte minst då det tycks finns tydliga ekonomiska incitament för individer som tänker sig en fortsatt karriär inom utbildningsväsendet, utifrån att löneskillnaderna mellan legitimerade och ej legitimerade är stora nästan varje åldersgrupp bland de yrkesverksamma. Även individens pendlingssituation avhjälps av en legitimation då individer som saknar legitimation i regel pendlar mer än individer med legitimation.

2.4. Yrkesverksamma Gymnasielärare

Omkring 1 800 individer arbetade inom någon av de omkring 40 olika yrkeskategorierna av gymnasielärare i Södermanland eller Västmanland 2017. Av dessa saknade omkring 500, eller 28 procent, legitimation. Medan andelen med legitimation var likartade i de båda länen så varierade andelen som saknade legitimation kraftigt mellan länens kommuner. Från omkring 88 procent i Köping till omkring 27 procent i Norberg. I vissa kommuner fanns inte tillräckligt många individer för att beräkna andel med legitimation. Primärt eftersom alla kommuner inte har gymnasieskolor inom den egna geografin.

Figur 25. Andel gymnasielärare utan legitimation per kommun 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Gymnasielärare 2017		
Kommun	**Legitimationsgrad**	**Antal utan legitimation**
Arboga	78,13%	7
Eskilstuna	73,80%	109
Fagersta	81,82%	8
Flen	59,38%	13
Katrineholm	73,94%	37
Köping	87,63%	12
Norberg	27,27%	16
Nyköping	65,60%	86
Sala	65,15%	23
Strängnäs	67,92%	34
Västerås	77,14%	115
Samtliga	72,23%	492

Tabell 10. Yrkesverksamma gymnasielärare med respektive utan legitimation 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Från vilka lärosäten kommer gymnasielärarna?

Precis som grundskollärare så utbildas gymnasielärare som arbetar i Sörmland eller Västmanland primärt vid MDH. De som saknar eller har okänd högskola har även här en stor andel bland de ej legitimerade. För övrigt så återkommer mönstret sedan tidigare. De närliggande universiteten i grannlänen har relativt stora andelar bland såväl de med som utan legitimation.

Individer som saknar legitimation			**Individer med legitimation**		
Lärosäte	**Antal**	**Andel**	**Lärosäte**	**Antal**	**Andel**
Uppgift saknas	151	30,69%	Mälardalens högskola	547	43,00%
Mälardalens högskola	130	26,42%	Uppgift saknas	121	9,51%
Linköpings universitet	55	11,18%	Linköpings universitet	107	8,41%
Högskolan Dalarna	31	6,30%	Högskolan Dalarna	103	8,10%
Uppsala universitet	18	3,66%	Uppsala universitet	54	4,25%
Stockholms universitet	17	3,46%	Karlstads universitet	51	4,01%
Karlstads universitet	14	2,85%	Örebro universitet	48	3,77%
Övriga	76	15,45%	Lärarhögskolan i Stockholm	38	2,99%
Totalt	***492***		Stockholms universitet	31	2,44%
			Umeå universitet	27	2,12%
			Luleå tekniska universitet	18	1,42%
			Göteborgs universitet	13	1,02%
			Högskolan i Skövde	11	0,86%
			Lunds universitet	10	0,79%
			Växjö universitet	10	0,79%
			Övriga	83	6,53%
			Totalt	***1272***	

Tabell 11. Gymnasielärares högskolebakgrund per högskola. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

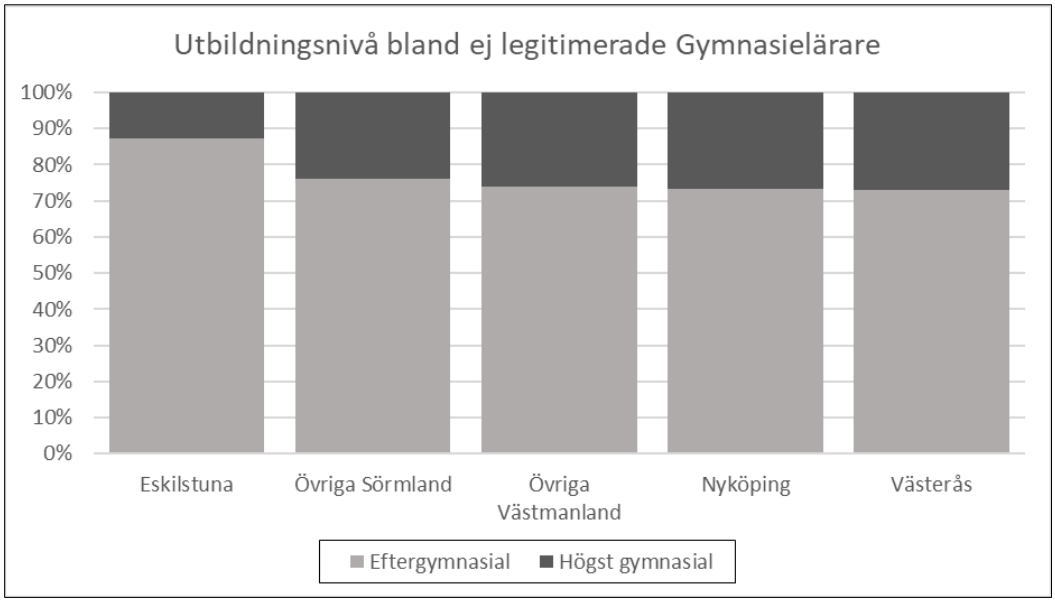
Antaganden om potential Gymnasielärare

Antagande 1
Individer som tidigare studerat vid en högskola är mer mottagliga för utbildningsinsatser än individer som inte gjort det.

Yrkesverksamma gymnasielärare utan legitimation	
Utbildningsnivå	**Individer**
Förgymnasial	12
Gymnasial	98
Eftergymnasial ej högskola/universitet	22
Eftergymnasial < 2år	36
Tvåårig högskola/universitet	58
Treårig högskola/universitet	188
Fyraårig högskola/universitet	63
Femårig högskola/universitet	8
Forskarutbildning	4
Totalt	489

Tabell 12. Utbildningsnivå yrkesverksamma gymnasielärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Av de totalt omkring 500 yrkesverksamma gymnasielärarna som saknade legitimation så hade cirka 73 procent, eller 357 individer, någon form av högskoleutbildning. Hur stor andel av de ej legitimerade i respektive kommun som har någon form av eftergymnasial utbildning varierar, från närmare 90 procent i Eskilstuna till strax över 70 procent i Västerås. För de flesta kommunerna är volymerna för små för att kunna bryta ned ytterligare och siffrorna har därför aggregerats.

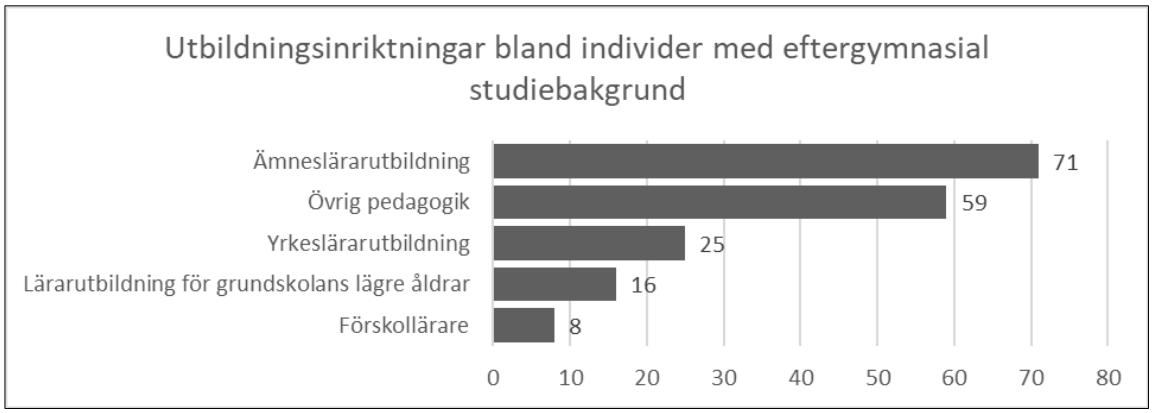
Figur 26. Utbildningsnivå bland ej legitimerade gymnasielärare per kommun eller kommungrupp 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Kommun	Individer
Eskilstuna	95
Övriga Sörmland	86
Övriga Västmanland	51
Nyköping	63
Västerås	84

Tabell 13. Antal ej legitimerade gymnasielärare med eftergymnasial utbildning 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Antagande 2
Individer som studerat pedagogik vid högskola är mer mottaglig/har kortare väg till lärarlegitimation än de som studerat andra ämnen.

Omkring 200 av de yrkesverksamma gymnasielärarna utan legitimation hade en utbildningsbakgrund på högskolan med inriktning mot pedagogik.

Figur 27. Antal ej legitimerade gymnasielärare med eftergymnasial utbildning inriktning pedagogik 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Antagande 3
Ju mindre tid som förflutit sedan individen senast studerade desto mer mottaglig är studenten för utbildningsinsatser.

De individer som inkluderats i tabellen nedan uppfyller följande kriterier:

- Arbetar som gymnasielärare i Sörmland eller Västmanland.
- Saknar lärarlegitimation.
- Har en eftergymnasial utbildning.
- Den eftergymnasiala utbildningen har pedagogik som inriktning.

Inskrivningsår	Individer
1993 - 1994	8
1995 - 1996	7
1997 - 1998	12
1999 - 2000	5
2001 - 2002	9
2003 - 2004	24
2005 - 2006	10
2007 - 2008	9
2009 - 2010	7
2011 - 2012	15
2013 - 2014	11
2015 - 2016	13
2017	12

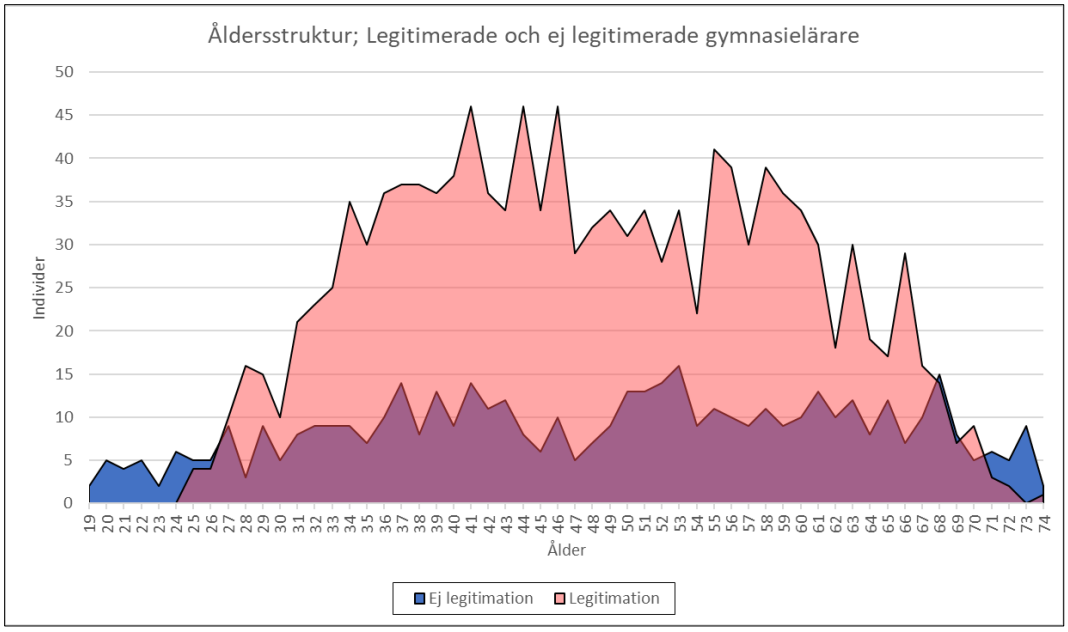
Tabell 14. Yrkesverksamma gymnasielärare med eftergymnasial utbildning inriktning pedagogik per inskrivningsår vid HS. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Som framgår av tabellen finns ett relativt stort antal individer som uppfyller de uppställda kriterierna och dessutom inte rimligtvis kan ha studerat tillräckligt länge för att förväntas ha avlagt examen. Dessvärre saknas möjligheten att sortera bort individer som både arbetar och studerar så vi måste förlika oss med att det speciellt inom årskullar från cirka 2013–2014 och framåt troligen finns såväl avhoppare som individer som kombinerar studier med förvärvsarbete. Att just 1993 är startår beror på att det är startåret för dokumentation i LADOK. [14]

Antagande 4
Ju yngre individen är desto mer mottaglig är denne för utbildningsinsatser.

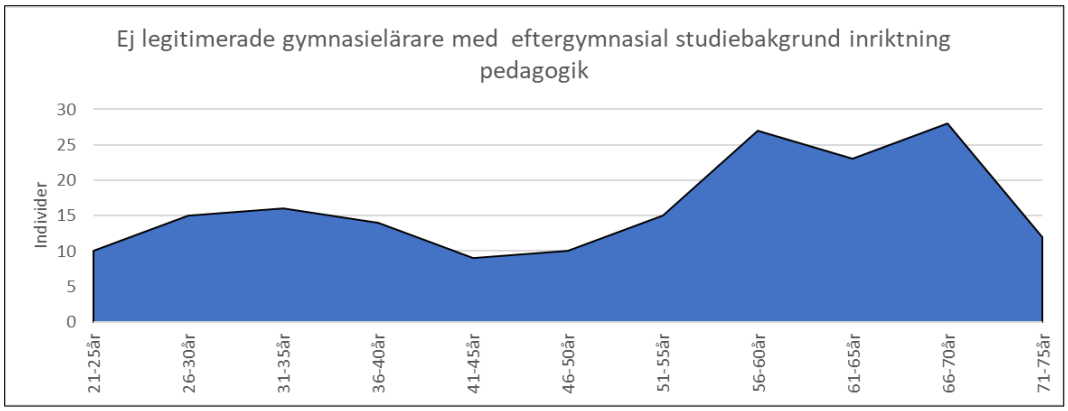
Om vi jämför samtliga individer i respektive kategori (legitimerade respektive ej legitimerade) är mönstret tydligt. Medelåldern bland legitimerade är betydligt högre och relativt få individer finns i de allra yngsta och äldsta åldersgrupperna. Bland de som saknar legitimation är åldrarna spridda vilket kan tas som en indikation på att individer inte kompletterar sin utbildning med tiden utan snarare fortsätter att arbeta utan legitimation.

[14] Lokalt ADB-baserat studiedokumentation (LADOK) är ett IT-system som ägs och förvaltat av ett konsortium bestående av 37 lärosäten samt centrala studiestödsnämnden.

Figur 28. Åldersstruktur yrkesverksamma gymnasielärare med resp. utan legitimation 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Om individer utan legitimation med eftergymnasial utbildning med inriktning mot pedagogik isoleras ökar medelåldern, viket ytterligare stärker antagandet om att individer inte kompletterar sina utbildningar med tiden.

Figur 29. Åldersstruktur yrkesverksamma gymnasielärare utan legitimation med eftergymnasial utbildning inriktning pedagogik 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

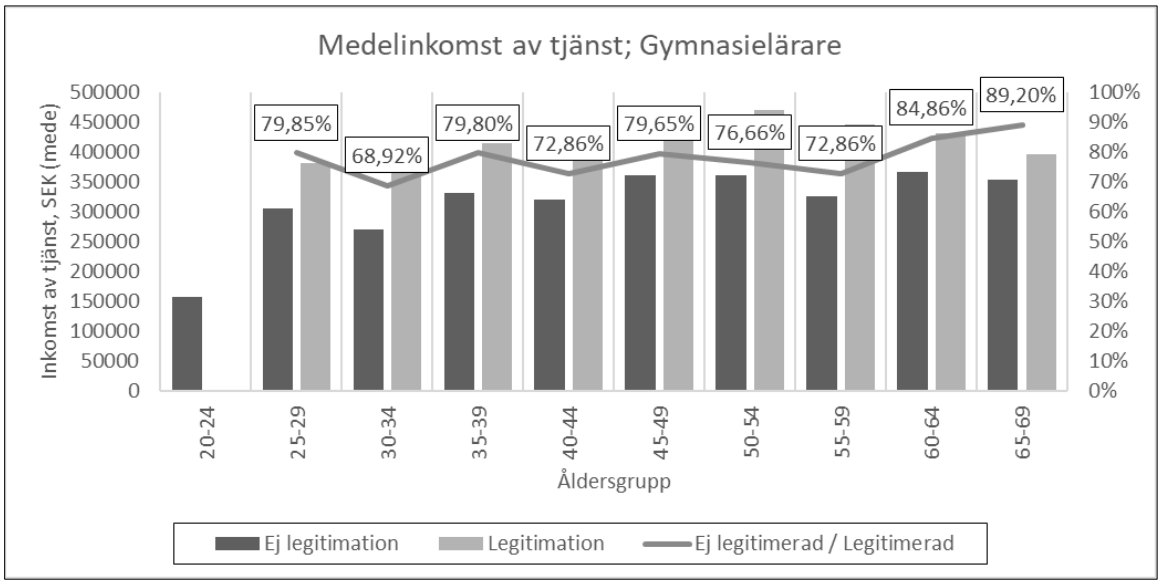
Antagande 5

Ju högre inkomsterna är bland legitimerade/behöriga pedagoger relativt ej legitimerade/obehöriga desto större ekonomiskt incitament för individen att vidareutbilda sig/komplettera sin utbildning.

Om individer som saknar legitimation pendlar i större utsträckning än de som har legitimation så kan detta utgöra ett incitament för att skaffa legitimation för individer som vill förstora sin arbetsmarknad och förenkla sin arbetssituation.

Skillnaden i medelinkomst nedbrutet på åldersklasser gör att vi kan jämföra inkomsterna i respektive grupp och samtidigt kontrollera för effekter som ålder har på individernas inkomst. Resultaten bör inte övertolkas sett till kronor och ören och det bör också tilläggas att det i vissa åldersgrupper kan handla om olika tjänstgöringsgrader då vi summerar individer och inte heltidstjänster.

Men med tanke på att det är så pass stora skillnader mellan ej legitimerade och legitimerade i varje åldersgrupp kan vi med relativt stor säkerhet säga att det finns ett tydligt ekonomiskt incitament för vidareutbildning för ej legitimerade gymnasielärare. Vi kan förmoda att effekter av olika tjänstgöringsgrad är närvarande bland de allra yngsta och äldsta åldersgrupperna men i mittenskiktet är ett rimligt antagande att individer vars primära yrkeskoppling är gymnasielärare arbetar i ungefär samma utsträckning oavsett legitimation.

Figur 30. Löneskillnader gymnasielärare med resp. utan legitimation 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

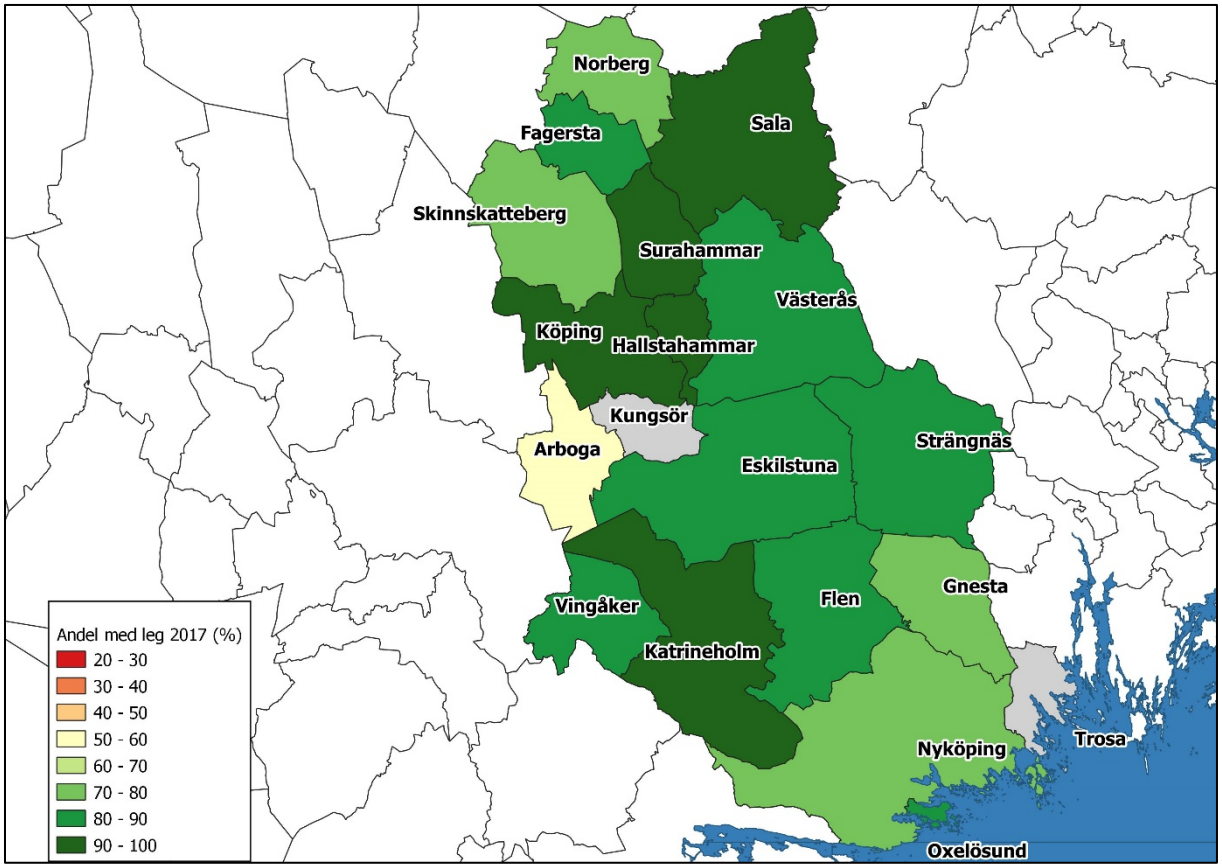
Sammanfattning Gymnasielärare

Det fanns 2017 omkring 200 individer som var yrkesverksamma gymnasielärare, saknade legitimation och hade en högskolebakgrund med inriktning mot pedagogik. Precis som för grundskollärare finns ett tydligt ekonomiskt incitament för att skaffa legitimation.

Att de ej legitimerade gymnasielärarna har så pass spridda åldrar kan tyda på att de i regel inte väljer att slutföra sin utbildning när de väl börjat arbeta.

2.5. Yrkesverksamma Förskollärare

Gruppen förskollärare skiljer sig från till exempel grund- och gymnasielärare då yrket har en närliggande yrkesgrupp inom vilken individer som saknar legitimation men i regel finns i samma typ av verksamheter yrkes-kodas, nämligen barnskötare. Legitimationsgraden kan därför upplevas som förvånansvärt hög relativt andra läraryrken. Uppdelningen på yrkeskategorierna barnskötare respektive förskollärare genomfördes först 2010 och yrkesgrupperna arbetar i regel nära varandra. Eftersom barnskötare inte ingår i det beställda statistikunderlaget går det inte att visa hur grupperna förhåller sig till varandra i den här rapporten men det är viktig förförståelse. Det är därför svårt att ge några summerande kommentarer om gruppen som komplement till de statistiska redogörelser som ges nedan.

Figur 31. Legitimationsgrad yrkesverksamma förskollärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Trots uppdelningen mellan yrkesgrupper tycks det finnas ett relativt stort antal individer som saknar legitimation men av sina arbetsgivare ansetts vara förskollärare. De omkring 600 individerna motsvarar omkring 15 procent av samtliga yrkesverksamma förskollärare i länen 2017 och det är inte omöjligt att det rör sig om att ett antal fel-registreringar från arbetsgivare. Den misstanken stärks av att andelen skiljer sig åt kraftigt mellan enskilda kommuner.

Förskollärare 2017		
Kommun	**Andel legitimerade**	**Antal ej legitimerade**
Arboga	57,33%	64
Eskilstuna	83,36%	119
Fagersta	82,76%	15
Flen	82,05%	14
Gnesta	79,71%	14
Hallstahammar	94,03%	8
Katrineholm	91,06%	22
Köping	90,95%	18
Norberg	79,31%	6
Nyköping	76,25%	100
Oxelösund	80,85%	18
Sala	91,06%	11
Skinnskatteberg	78,57%	6
Strängnäs	80,58%	40
Surahammar	92,65%	5
Vingåker	81,82%	10
Västerås	88,00%	121
Samtliga	84,53%	595

Tabell 15. Antal yrkesverksamma förskollärare per kommun 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Från vilka lärosäten kommer förskollärarna?

Även förskollärare har i regel studerat vid MDH. En betydligt större andel än bland andra yrkesgrupper har dock ingen högskola angiven. Det gäller såväl förskollärare med som utan legitimation. Återigen bör poängteras att det kan röra sig om felaktigt registrerade yrkeskoder av arbetsgivare och att det egentligen rör sig om individer vars yrkestitel är barnskötare.

Individer som saknar legitimation			**Individer med legitimation**		
Lärosäte	**Antal**	**Andel**	**Lärosäte**	**Antal**	**Andel**
Uppgift saknas	345	57,98%	Mälardalens högskola	1341	41,25%
Mälardalens högskola	147	24,71%	Uppgift saknas	813	25,01%
Högskolan Dalarna	16	2,69%	Linköpings universitet	227	6,98%
Lärarhögskolan i Stockholm	12	2,02%	Lärarhögskolan i Stockholm	187	5,75%
Linköpings universitet	11	1,85%	Uppsala universitet	124	3,81%
Uppsala universitet	10	1,68%	Högskolan Dalarna	105	3,23%
Örebro universitet	10	1,68%	Karlstads universitet	96	2,95%
Övriga	44	7,39%	Örebro universitet	86	2,65%
Totalt	***595***		Södertörns högskola	67	2,06%
			Stockholms universitet	35	1,08%
			Luleå tekniska universitet	24	0,74%
			Högskolan i Gävle	19	0,58%
			Umeå universitet	17	0,52%
			Mittuniversitetet	12	0,37%
			Linnéuniversitetet	11	0,34%
			Högskolan Kristianstad	10	0,31%
			Övriga	77	2,37%
			Totalt	***3251***	

Tabell 16. Högskolebakgrund yrkesverksamma förskollärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Antaganden om potential: Förskollärare

Antagande 1
Individer som tidigare studerat vid en högskola är mer mottagliga för utbildningsinsatser än individer som inte gjort det.

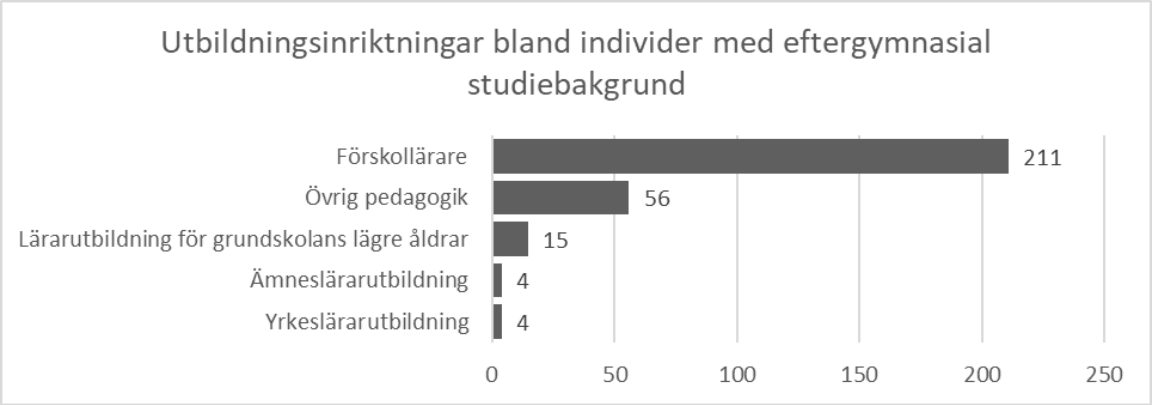
Mäts som: Andel/antal med studiebakgrund vid högskola/universitet.

Yrkesverksamma förskollärare utan legitimation	
Utbildningsnivå	**Individer**
Förgymnasial/okänd	22
Gymnasial	235
Eftergymnasial ej högskola/universitet	12
Eftergymnasial < 2år	39
Tvåårig högskola/universitet	161
Treårig högskola/universitet	104
Fyraårig högskola/universitet eller mer	21
Totalt	594

Tabell 17. Yrkesverksamma förskollärare utan legitimation per utbildningsnivå 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Utbildningsnivån bland förskollärare utan legitimation tyder återigen på att det kan finnas brister i statistiken. En stor andel av individerna har längre eftergymnasiala utbildningar.

Antagande 2
Individer som studerat pedagogik vid högskola är mer mottaglig/har kortare väg till lärarlegitimation än de som studerat andra ämnen.

Figur 32. Utbildningsinriktning vid HS yrkesverksamma förskollärare utan legitimation 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

De allra flesta förskollärarna som saknar legitimation har studerat vid högskola med inriktning mot just förskollärare.

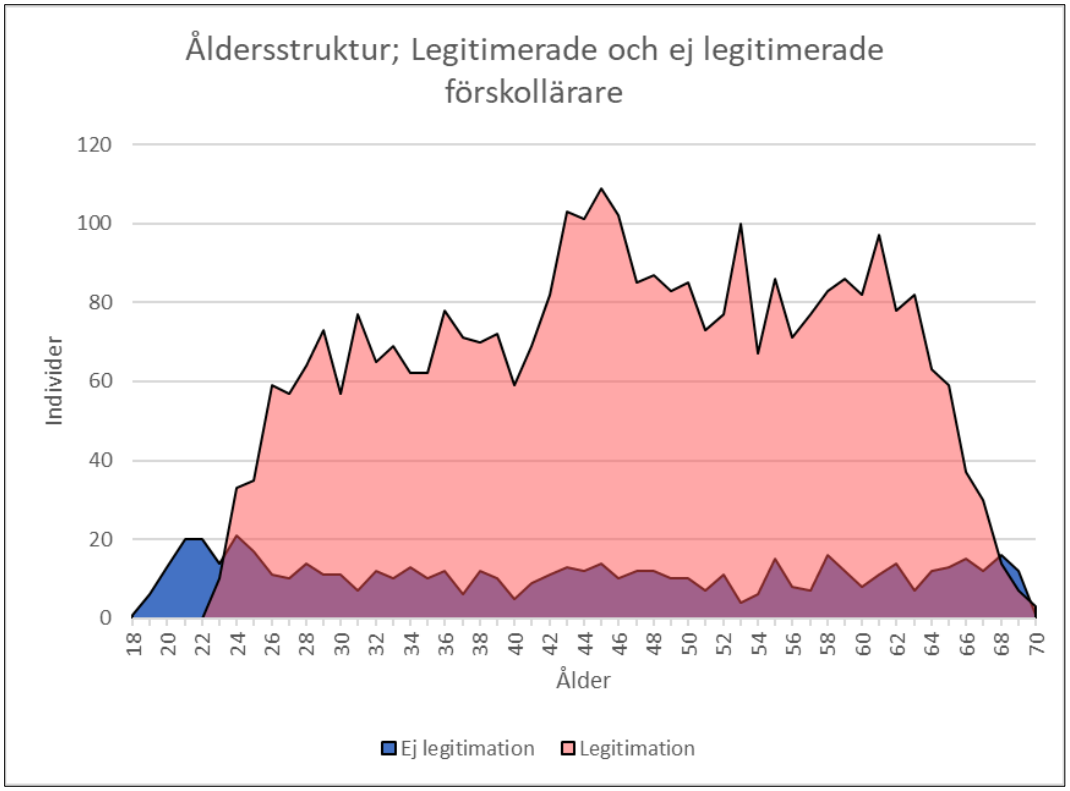
Antagande 3
Ju mindre tid som förflutit sedan individen senast studerade desto mer mottaglig är studenten för utbildningsinsatser.

Inskrivningsår	Individer
1993-1994	8
1995-1996	11
1997-1998	6
1999-2000	9
2001-2002	8
2003-2004	9
2005-2006	13
2007-2008	13
2009-2010	8
2011-2012	28
2013-2014	16
2015-2016	19
2017	10

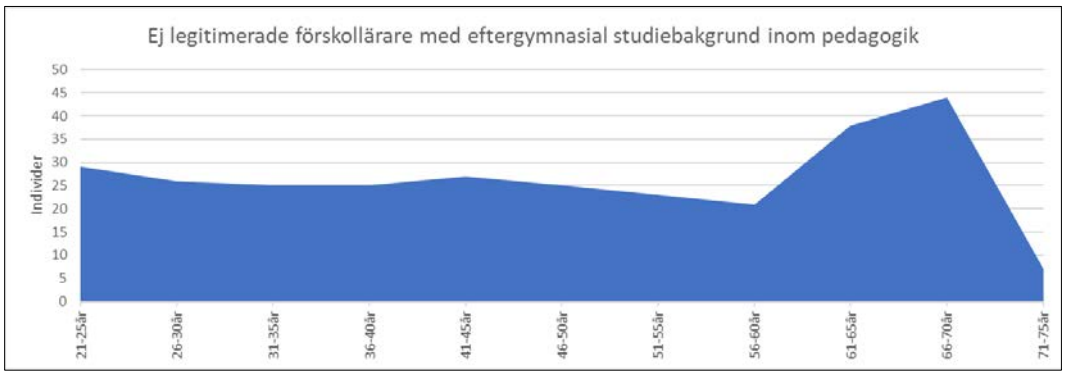
Tabell 18. Yrkesverksamma förskollärare utan legitimation per inskrivningsår vid HS 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Bryter vi ned individerna efter inskrivningsår vid högskolan/universitet ser vi att det är omkring 100 individer som studerat de senaste tio åren. Alltså omkring en tredjedel av de ej legitimerade med eftergymnasial studiebakgrund.

Antagande 4
Ju yngre individen är desto mer mottaglig är denne för utbildningsinsatser.

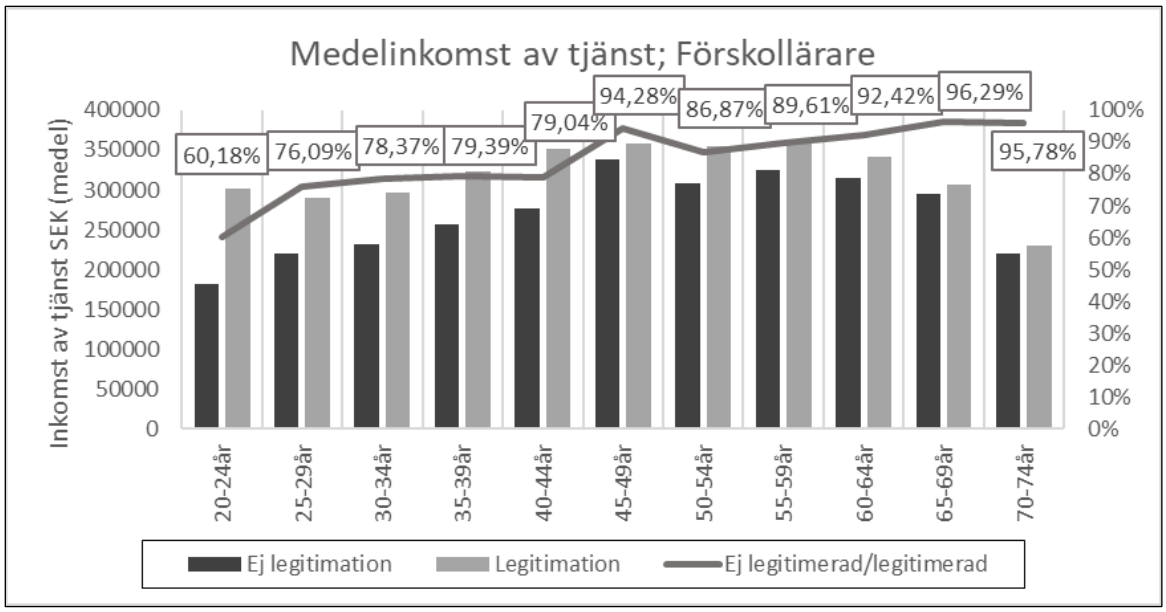
Figur 33. Åldersstruktur yrkesverksamma legitimerade resp. ej legitimerade förskollärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Figur 34. Åldersstruktur yrkesverksamma ej legitimerade förskollärare med eftergymnasial utbildning 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Att det finns en relativt stor andel individer i högre åldrar beror möjligen på att yrket och legitimationskraven förändrats över tid. Det finns inte samma mönster som bland till exempel grundskollärare, där det tycks finnas ett stort antal individer som inte slutfört sina påbörjade utbildningar.

Antagande 5
Ju högre inkomsterna är bland legitimerade/behöriga pedagoger relativt ej legitimerade/obehöriga desto större ekonomiskt incitament för individen att vidareutbilda sig/komplettera sin utbildning.

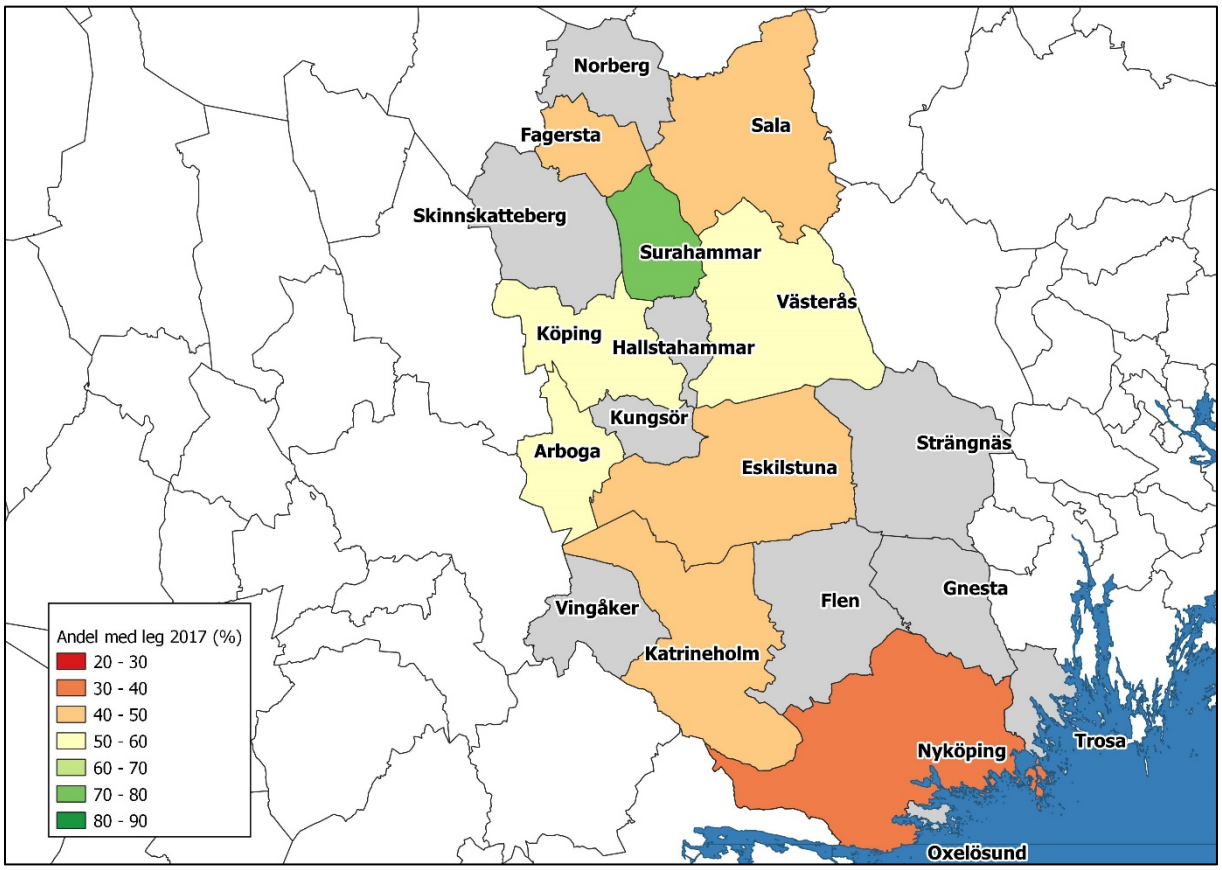
Figur 35. Löneskillnaden legitimerade resp. ej legitimerade yrkesverksamma förskollärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Sammanfattning Förskollärare

Förskollärare är en svårtolkad grupp. Inte minst eftersom legitimationskraven förändrats över tid. Det tycks också finnas anledning att misstänka brister i statistiken. Det går därför inte att dra några långtgående slutsatser utifrån redogörelserna ovan.

2.6. Yrkesverksamma Yrkeslärare

Yrkesverksamma yrkeslärare är den lärarkategori som har lägst matchnings och legitimationsgrad. Det beror delvis på att gruppen är undantagen från krav om legitimation för tillsvidareanställning och rätt att sätta betyg, vilket gör det enklare för arbetsgivare att anställa individer utan legitimation. Därav den låga legitimationsgraden. Gruppen har också tillgång till en större arbetsmarknad kopplat till det ämne inom vilket de undervisar, vilket troligen är en bidragande orsak till att de som faktiskt har en legitimation ofta väljer att arbeta i andra typer av verksamheter än pedagogiska. Därav den låga matchningsgraden.

Figur 36. Legitimationsgrad yrkesverksamma yrkeslärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Yrkeslärare 2017		
Kommun	**Andel legitimerade**	**Antal ej legitimerade**
Arboga	52,94%	8
Eskilstuna	47,33%	79
Fagersta	48,15%	14
Katrineholm	42,62%	35
Köping	53,06%	23
Nyköping	35,37%	53
Sala	46,88%	17
Strängnäs	73,68%	5
Västerås	52,20%	87
Samtliga	47,28%	339

Tabell 19. Antal yrkesverksamma yrkeslärare per kommun 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Vilka lärosäten kommer yrkeslärarna från?

Precis som övriga pedagoger kommer yrkeslärare i regel från det lokala lärosätet. Som förväntat är det också en större andel som inte har några uppgifter om lärosäte då legitimationsgraden är betydligt lägre och många har gymnasiala utbildningsbakgrunder.

Individer som saknar legitimation			**Individer med legitimation**		
Lärosäte	**Antal**	**Andel**	**Lärosäte**	**Antal**	**Andel**
Uppgift saknas	157	46,31%	Mälardalens högskola	94	30,92%
Mälardalens högskola	43	12,68%	Uppgift saknas	37	12,17%
Högskolan Dalarna	33	9,73%	Högskolan Dalarna	34	11,18%
Lärarhögskolan i Stockholm	22	6,49%	Lärarhögskolan i Stockholm	33	10,86%
Karlstads universitet	16	4,72%	Linköpings universitet	21	6,91%
Linköpings universitet	13	3,83%	Karlstads universitet	18	5,92%
Stockholms universitet	13	3,83%	Stockholms universitet	13	4,28%
Övriga	42	12,39%	Örebro universitet	10	3,29%
Totalt	***339***		Övriga	44	14,47%
			Totalt	***304***	

Tabell 20. Högskolebakgrund yrkesverksamma yrkeslärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Antaganden om potential: Yrkeslärare

Antagande 1
Individer som tidigare studerat vid en högskola är mer mottagliga för utbildningsinsatser än individer som inte gjort det.

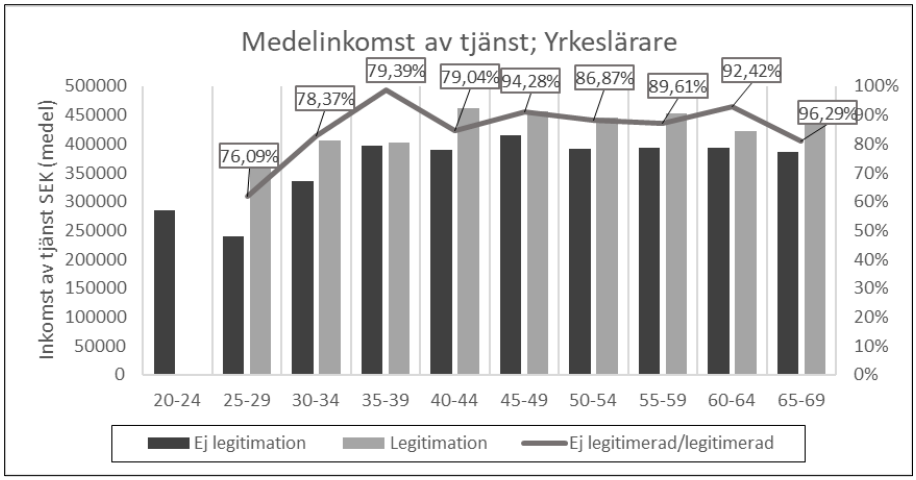
Av de totalt omkring 340 yrkeslärarna som saknade legitimation 2017 hade 160 individer läst vid högskola/universitet och ytterligare 11 individer hade någon form av eftergymnasial utbildning. Det är en för liten grupp för att bryta ned i finare grupper utifrån utbildningsbakgrunden.

Yrkesverksamma yrkeslärare utan legitimation	
Utbildningsnivå	**Antal**
Förgymnasial utbildning	6
Gymnasial utbildning	154
Eftergymnasial ej högskola/universitet	11
Högskole/universitetsutbildning kortare än 2 år	57
Minst fyraårig högskole/universitetsutbildning	12
Minst treårig högskole/universitetsutbildning	53
Minst tvåårig högskole/universitetsutbildning	43

Tabell 21. Yrkesverksamma yrkeslärare utan legitimation per utbildningsnivå 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Antagande 5
Ju högre inkomsterna är bland legitimerade/behöriga pedagoger relativt ej legitimerade/obehöriga desto större ekonomiskt incitament för individen att vidareutbilda sig/komplettera sin utbildning.

Något förvånande så är skillnaderna mellan legitimerade och ej legitimerade yrkeslärare relativt stora när det kommer till inkomst av tjänst. Utifrån en förmodad access till en större arbetsmarknad, för männens del industri och bygg i hög utsträckning, där löneläget ofta är högre är en förutsättning som annars kan tänkas leda till att ej legitimerade yrkeslärare söker sig till andra branscher om löneläget som yrkeslärare är lägre. Volymerna är för små för att göra nedbrytningar på inkomst, kön och ålder. Vilket annars skulle kunna ge vissa svar på huruvida löneläget i de branscher där en större andel av de kvinnliga yrkeslärarna har sin bakgrund förklarar skillnaderna.

Figur 37. Löneskillnaden legitimerade resp. ej legitimerade yrkesverksamma yrkeslärare 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

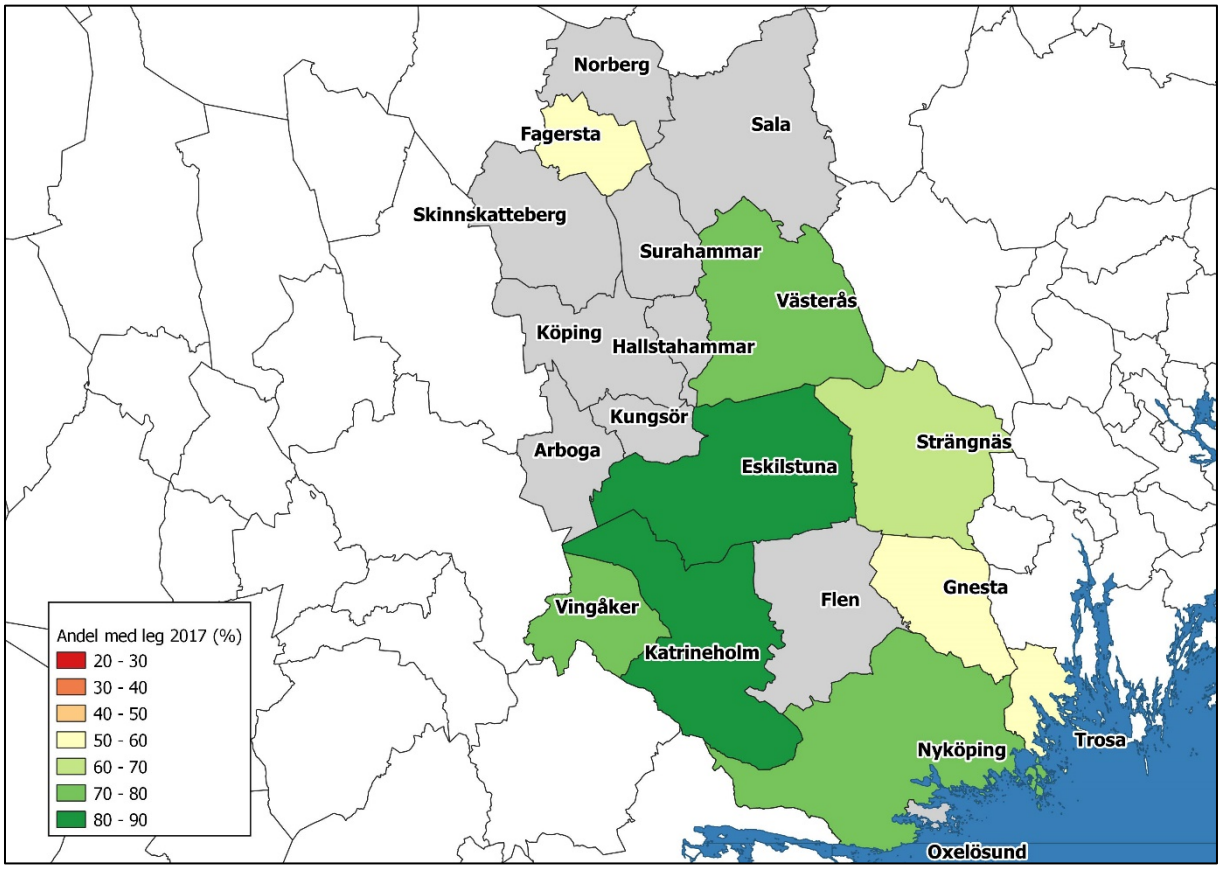
Sammanfattning Yrkeslärare

Yrkeslärare som yrkesgrupp präglas av att det är en stor andel individer med gymnasiala utbildningar. Att inkomstskillnaderna är så pass stora mellan individer med och utan legitimation är något förvånande utifrån att läraryrket konkurrerar med individernas sekundära arbetsmarknader, kopplade till de individernas ämnesbakgrunder.

2.7. Yrkesverksamma Speciallärare/-pedagoger

Det finns för få yrkesverksamma speciallärare/-pedagoger utan legitimation för att bryta ned gruppen utefter samtliga av de antaganden som ställts upp. Totalt var det 2017 endast 170 individer som var yrkesverksamma men saknade legitimation i Västmanland och Sörmland. Vi kan ändå konstatera att inkomsterna följer samma mönster som för övriga pedagoger. Ej legitimerade speciallärare/-pedagoger har lägre lön i samtliga åldersgrupper.

Speciallärare har också i likhet med övriga pedagogiska yrkesgrupper primärt sin utbildningsbakgrund på det lokala lärosätet. Endast ett fåtal andra lärosäten samlar mer än tio individer som 2017 var yrkesverksamma i Sörmland eller Västmanland.

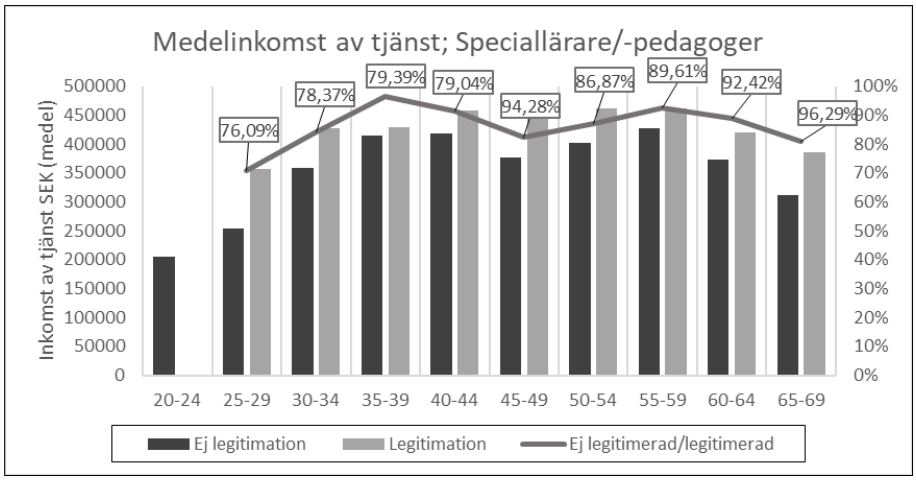
Figur 38. Legitimationsgrad yrkesverksamma speciallärare/-pedagoger 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Speciallärare/-pedagoger 2017		
Kommun	**Antal utan legitimation**	**Andel med legitimation**
Eskilstuna	29	80,54%
Fagersta	11	57,69%
Gnesta	5	58,33%
Katrineholm	8	87,69%
Nyköping	20	75,61%
Strängnäs	19	66,07%
Trosa	12	53,85%
Vingåker	6	73,91%
Västerås	43	77,37%
Samtliga	170	

Tabell 22. Antal yrkesverksamma speciallärare/-pedagoger per kommun 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Individer som saknar legitimation			Individer med legitimation		
Lärosäte	**Antal**	**Andel**	**Lärosäte**	**Antal**	**Andel**
Mälardalens högskola	48	28,24%	Mälardalens högskola	287	44,29%
Uppgift saknas	46	27,06%	Lärarhögskolan i Stockholm	91	14,04%
Lärarhögskolan i Stockholm	25	14,71%	Uppgift saknas	61	9,41%
Linköpings universitet	12	7,06%	Linköpings universitet	61	9,41%
Övriga	39	22,94%	Högskolan Dalarna	22	3,40%
Totalt	***170***		Karlstads universitet	21	3,24%
			Uppsala universitet	21	3,24%
			Göteborgs universitet	16	2,47%
			Stockholms universitet	14	2,16%
			Örebro universitet	13	2,01%
			Umeå universitet	10	1,54%
			Övriga	31	4,78%
			Totalt	***648***	

Tabell 23. Högskolebakgrund yrkesverksamma speciallärare/-pedagoger 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Figur 39. Löneskillnaden legitimerade resp. ej legitimerade yrkesverksamma speciallärare/-pedagoger 2017. Källa: Specialbeställning (SCB), egen bearbetning

Sammanfattande reflektioner

Pedagoger är en mångsidig grupp, såväl de med som utan legitimation/relevant utbildning. De många reformer av utbildningsystemet som genomförts gör oftast såväl utbildnings- som yrkesgrupperna svårtolkade. Att legitimationskrav tillkommit i vissa yrken och suspenderats tillfälligt för andra yrken gör att spelreglerna för såväl individen som verksamheter som rekryterar har förändrats över tid. Även när två läns pedagoger aggregeras så är flera yrkes- och utbildningsgrupper så pass små att det för vissa grupper troligen är enklare att fråga de berörda lärarna än att beskriva dem i siffror.

Lokal examination är viktig

Lokal examination är helt avgörande för att en geografi ska klara sin kompetensförsörjning. Det går att se när vi bryter ned volymutvecklingen över tid och det bekräftas också när individernas studiebakgrund studeras. I samtliga fall är också den lokala högskolan (MDH) den största producenten av pedagoger. Det bekräftas ytterligare av att andra närliggande universitet hamnar strax därefter. Majoriteten av de ej legitimerade pedagogerna i nästan samtliga yrkesgrupper har också en studiebakgrund vid högskola eller universitet. Av dessa är pedagogik den vanligaste inriktningen.

Lärarflykten tycks överdriven

Det mesta tyder på att lärarflykten är överdriven. Istället kan det vara så att ökad omsättning på arbetsmarknaden för pedagoger lett till att det upplevs som att många pedagoger flyr sina yrken. Oavsett om det stämmer eller inte att lärare flyr yrket kan debatten eventuellt få konsekvenser för söktrycket och i längden komma skada synen på yrket. Det bör därför tas på allvar. Att lärare byter arbetsgivare/arbetsplats ofta är i sig oroväckande då det försvårar kontinuiteten för verksamheterna.

Det lönar sig att skaffa lärarlegitimation

Vad gäller individens incitament så tjänar legitimerade pedagoger mer än de som saknar legitimation i så gott som varje yrke och åldersgrupp. Frånsett några enskilda kommuner så pendlar legitimerade pedagoger också i mindre utsträckning. Detta bör poängteras för individer som funderar på att komplettera sin utbildning.

Män har betydligt lägre legitimationsgrad än kvinnor

Nästan samtliga yrkesgrupper är kvinnodominerade men samtidigt har männen en betydligt lägre legitimationsgrad i samtliga grupper. Det är inte helt självklart varför och bör därför vara av intresse för verksamheterna att undersöka.